

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Marina Anohhina

EUROOPA MAJANDUSPIIRKONNA RESIDENTIDE VÕRDNE
KOHTLEMINE PIIRIÜLESTE PENSIONIDE
MAKSUSTAMISEL

Lõputöö

Juhendaja:

Margit Aav, MBA

Tallinn 2010

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Kolledž: Finantskolledž	Kuu ja aasta: 05.2010
Töö pealkiri: Euroopa Majanduspiirkonna residentide võrdne kohtlemine piiriüleste pensionide maksustamisel	
Töö autor: Marina Anohhina	allkiri:
Referaat: Lõputöö on koostatud Sisekaitseakadeemia üliõpilase Marina Anohhina poolt teemal Euroopa Majanduspiirkonna residentide võrdne kohtlemine piiriüleste pensionide maksustamisel. Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ning sisu lühikokkuvõtte on esitatud ka inglise keeles. Töö on kirjutatud 40 lehel. Töö eesmärk on analüüsida võrdse kohtlemise põhimõtte avaldumist Euroopa Majanduspiirkonna residentide piiriüleste pensionide maksustamisel. Tegemist on teoreetilise uuringuga, uurimismeetoditeks on süstemaatiline ja analüütiline uurimismeetod. Piiritletavaks uurimisobjektiks on Euroopa Majanduspiirkond, sest neli põhivabadust – kaupade, teenuste, kapitali ja isikute vaba liikumine – on kaetud nii Euroopa Liidu kui ka Euroopa Majanduspiirkonna lepinguga. Euroopa Liidu ja Euroopa Majanduspiirkonna õigust analüüsides jõuti järeldusele, et on keelatud nii otsene kui ka kaudne ebavõrdne kohtlemine. Piiriüleste pensionide maksustamisel põhjustavad ebavõrdset kohtlemist peamiselt liikmesriikide pensionisüsteemide erinevused ja sellest tingituna ka erinevad mahaarvamiste võimalused. Kohtulahendite analüüsi käigus jõuti järeldusele, et Euroopa Kohus ja Euroopa Vabakaubandusassotsiatsiooni Kohus avaldavad üha suuremat survet liikmesriikidele maksusüsteemide koordineerimiseks, samas jättes tihtipeale liikmesriikide siseturu huvid tahaplaanile. Töö teema annab piisava arenguruumi, tööd võib kasutada ülevaatliku materjalina edaspidiste võimalike sotsiaalkindlustust puudutavates uurimistööde puhul.	
Võtmesõnad: võrdne kohtlemine, otsene maksustamine, piiriülesed pensionid, Euroopa Liit, Euroopa Majanduspiirkond, Euroopa Kohus, kohtulahendid, sotsiaalkindlustus	
Keywords: equal treatment, direct taxation, cross-border pensions, European Union, European Economic Area, European Court, case law, social security	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor: Uno Silberg	allkiri:
Kaitsmisele lubatud:	
Juhendaja: Margit Aav	allkiri:

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. VÕRDSE KOHTLEMISE PÕHIMÕTE PIIRIÜLESTE PENSIONIDE MAKSUSTAMISEL	6
1.1 Võrdse kohtlemise põhimõte Euroopa Liidus ja Euroopa Majanduspiirkonnas.....	6
1.2 Võrdse kohtlemise õiguslikud alused.....	9
1.3 Piiriüleste pensionide turg.....	13
2. EUROOPA KOHTU JA EUROOPA VABAKAUBANDUSASSOTSIAATIOONI KOHTU PRAKTIKA	19
2.1 Kohtupraktika aastatel 1992 – 1998.....	19
2.2 Kohtupraktika aastatel 1999 – 2006.....	23
2.3 Kohtupraktika aastatel 2008 – 2010.....	28
KOKKUVÕTE	34
SUMMARY	36
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	37

SISSEJUHATUS

Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriigid on kokku leppinud põhivabadustes, milleks on kaupade, isikute, teenuste ja kapitali vaba liikumine. Need neli põhivabadust on sätestatud nii Euroopa Liidu toimimise lepingus kui ka Euroopa Majanduspiirkonna lepingus. Käsitatud õiguste kohaldamisel on keelatud igasugune kodakondsusest lähtuv diskrimineerimine. Ehkki Euroopa Majanduspiirkonna ühiseesmärkide hulka kuulub ka sotsiaalkindlustusskeemide koordineerimine, ei ole liikmesriikide sotsiaalkindlustuse süsteemid ühtlustatud. Sotsiaalkindlustussüsteemide olulisemate sotsiaaltoetuste hulka kuuluvad vanaduspensionid.

Lõputöö teema on aktuaalne piiriüleste pensionide maksustamisega seotud pidevate õigusvaidluste tõttu kohtumenetluses. Liikmesriikide ning Euroopa Kohtu ja Euroopa Vabakaubandusassotsiatsiooni Kohtu seisukohad on siiani vastuolulised. Käsitatud teema on aktuaalne ka Eesti jaoks, sest Euroopa Kohtus ootab praegu otsust piiriülese pensioni maksustamist puudutav juhtum. Füüsilisi isikuid puudutav piiriüleste pensionide ühtne ülevaade ei ole veel eestikeelsetes teaduslikes allikates kajastamist leidnud ning töö võib pakkuda huvi ülevaatliku tugimaterjalina võimalike sotsiaalkindlustuse valdkonna käsitluste jaoks.

Töö eesmärk on analüüsida võrdse kohtlemise põhimõtte avaldumist Euroopa Majanduspiirkonna residentide piiriüleste pensionide maksustamisel.

Töö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded: anda ülevaade võrdse kohtlemise põhimõttest Euroopa Liidus ja Euroopa Majanduspiirkonnas, võrdse kohtlemise põhimõtte õiguslikest alustest ja piiriülesest pensioniturust ning analüüsida kas ja kuidas Euroopa Kohus ja Euroopa Vabakaubandusassotsiatsiooni Kohus mõjutavad võrdse kohtlemise põhimõtte sisulist arengut oma otsuste kaudu füüsiliste isikute piiriüleste pensionide maksustamisel aastatel 1992 – 1998, 1999 – 2006 ning 2008 – 2010.

Lõputöö puhul on tegemist teoreetilise uuringuga. Uurimismeetoditena kasutatakse süstemaatilist ja analüütilist meetodit. Süstemaatilise meetodi abil antakse ülevaade võrdse kohtlemise põhimõttest ning selle õiguslikest alustest. Võrdse kohtlemise põhimõtte väljundit analüüsitakse valitud Euroopa Kohtu ja Euroopa Vabakaubandusassotsiatsiooni Kohtu lahendite näitel, kasutades analüütilist uurimismeetodit.

Töö koosneb kahest osast. Esimeses osas antakse ülevaade võrdse kohtlemise põhimõttest Euroopa Liidu ja Euroopa Majanduspiirkonna asutamislepingutes ning Eesti õigusaktides, samuti selgitatakse, mida tähendab võrdne kohtlemine ning missugustel õiguslikel alustel see tugineb. Ülevaates puudutatakse otseste maksude kooskõlastamist Euroopa Majanduspiirkonnas, ja võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamist piiriülesel maksustamisel ning käsitletakse pensionituru ühtsust Euroopa Majanduspiirkonnas ja seda takistavaid tegureid. Samuti antakse ülevaade Eesti pensionisüsteemist ja pensionide väljamaksete maksustamisest Eesti tulumaksuseaduse alusel ning puudutatakse Euroopa Komisjoni algatatud rikkusmenetlust, mis käsitleb residentidest ja mitteresidentidest pensionäride ebavõrdset kohtlemist.

Teises osas antakse ülevaade Euroopa Kohtu ja Euroopa Vabakaubandusassotsiatsiooni Kohtu piiriüleste pensionitulude maksustamist puudutavatest lahenditest. Kohtupraktika osa hõlmab 13 kohtulahendit, mille põhjal analüüsitakse, kuidas kohtud püüavad ebavõrdse kohtlemise vastuolusid lahendada. Kohtupraktika analüüsi käigus vaadeldakse, kas võib rääkida suundumustest otseste maksude valdkonda käsitlevate kohtulahendite käigus, kas kohtud on oma otsustes järjekindlad ning kuidas muutuvad nende hoiakud ajalises perspektiivis.

Kuigi Euroopa Vabakaubandusassotsiatsiooni riikide kohtupraktika ei ole mahult Euroopa Kohtu omaga võrreldav, on huvitav jälgida, kas ja kuidas nende otsused teineteist mõjutavad ning kuivõrd järgitav on suundumus üksmeelele.

1. VÕRDSE KOHTLEMISE PÕHIMÕTE PIIRIÜLESTE PENSIONIDE MAKSUSTAMISEL

1.1 Võrdse kohtlemise põhimõte Euroopa Liidus ja Euroopa Majanduspiirkonnas

Euroopa Majanduspiirkond (EMP) ühendab 27 Euroopa Liidu (EL) liikmesriiki ja kolm Euroopa Vabakaubandusassotsiatsiooni (EFTA) riiki – Islandi, Liechtensteini ja Norra – ühtsete põhireeglitega siseturuks. Sarnaselt Euroopa Liidu põhivabadustele on ka EMP põhireeglite eesmärgiks kaupade, teenuste, kapitali ja isikute vaba liikumise tagamine EMP-s.

EMP leping¹ tugineb EL esmastele õigusaktidele (aluslepingud, ühinemislepingud ning muud õigusaktid ja protokollid) ja nende alusel vastu võetud teistele õigusaktidele. Lisad viitavad EMP-s rakendatavale *acquis communautaire* le. Protokollid sisaldavad sätteid, mis käsitlevad konkreetseid valdkondi.² Üheks keskseks EMP lepingute tunnusjooneks on, et neid täiustatakse pidevalt uute EL õigusaktide lisamisega. Lepingust tulenevad institutsioonilised kokkulepped on sätestatud kahesambalise struktuurina³, kus konkreetsele EMP EFTA institutsioonile vastab teatud EL institutsioon. EMP leping põhineb suuresti EL asutamislepingu⁴ (EL toimimise leping⁵) sätetel ning EMP lepingu lisadega on EL *acquis'd* laiendatud ka EMP-le. EMP lepingu artikli 128 kohaselt saab ühinemistaotluse esitada ainult EL või EFTA liikmesriik.⁶

Kui EL muudab või võtab vastu uusi EMP-ga seotud õigusakte, tuleb asjakohased muudatused sisse viia ka EMP lepingu vastavasse lisasse. EMP EFTA riikidel on võimalik

¹ Euroopa Majanduspiirkonna leping [Agreement of the European Economic Area], jõustunud 3.1.1994 OJ No L 1, p. 3 (Eesti suhtes jõustunud 01.05.2004- RT II 2004, 12, 51)

² EFTA, „EEA Agreement“, <www.secretariat.efta.int/eea/eea-agreement.aspx>, (12.09.2009)

³ EFTA, „The Two-Pillar EEA Structure“, <www.efta.int/eea/eea-institutions.aspx>, (12.09.2009)

⁴ Alates Lissaboni lepingu jõustumise päevast 1. detsembril 2009. asendatakse Euroopa Ühenduse asutamislepingu pealkiri järgmisega: „Euroopa Liidu toimimise leping“ (Lissaboni lepingu artikkel 2 lõige 1)

⁵ Euroopa Liidu toimimise leping [The Treaty of the functioning of the European Union], jõustunud 01.12.2009, OJ L 115 (Eesti suhtes jõustunud 01.12.2009, ET 2008, 47, 115)

⁶ Välisministeerium, „Seletuskiri “Lepingu Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi osalemise kohta Euroopa majanduspiirkonnas” ratifitseerimise seaduse eelnõu kohta“, lk. 2, www.vm.ee

diskussioonide staadiumis mõjutada EMP-ga seotud õigusaktide väljatöötamist. EMP põhiosa ülesehitus ja sisu sarnaneb suures osas EL toimimise lepinguga.⁷

Isikute vaba liikumine on EMP kaubanduslik-majanduslike eesmärkide saavutamise üks põhivahendeid. EMP lepingu artiklid 28 – 30 sisaldavad sarnaselt EL toimimise lepingu artiklitega 45 – 46 töötajate vaba liikumise sätteid. EL toimimise lepingu ja EMP lepingu isikute vaba liikumise valdkonna tähtsaim erinevus on, et EMP-le ei laiene EL kodakondsusega seonduvad õigused.⁸

Isikute vaba liikumise regulatsioon EL-s põhineb suures osas Euroopa Kohtu (EK) lahenditel, millest valdav enamus pärineb EMP lepingu allkirjastamisele eelnenud perioodist ning laieneb EMP lepingu artikli 6 alusel ka EMP-le. Euroopa Vabakaubandusassotsiatsiooni Kohus (EFTA Kohus) on institutsioon, mis toimib EMP EFTA riikidega seotud küsimustes EK-ga sarnasel viisil. Kohus tegeleb EFTA järelevalveameti poolt EFTA riikide vastu esitatud hagidega, vaidluste lahendamise kahe või enama EFTA riigi vahel ning annab EFTA riikide kohtutele EMP eeskirjade tõlgendamiseks nõuandvaid arvamusi.⁹

Eesti EMP-ga liitumise vajaduse tingis Eesti ühinemine EL-ga. Ühinemisleping¹⁰ Euroopa Liiduga kehtestab tingimused Eesti ja teiste liituvate riikide ühinemiseks EL-ga. Ühinemislepingule on lisatud ühinemisakt kõikide liituvate riikide ühinemistingimuste ja EL aluslepingutesse tehtavate muudatuste kohta. EL ühinemisakti artikli 6 lõige 5 järgi võtavad uued liikmesriigid kohustuse ühineda EMP lepinguga vastavalt selle lepingu artiklile 128. Eesti lähtub nelja põhivabaduse põhimõtte puhul laiemast ehk EMP lepingust – näiteks lähtutakse sellest 2010. aasta tulumaksuseaduse¹¹ (TuMS) eelnõus¹².

Iga liikmesriik kontrollib oma eelarvepoliitikat, lisaks tuleb arvestada valuutaerisuste, pensioniea, hindade, pensionisüsteemi sisse- ja väljamaksete mahaarvamise erinevustega erinevates liikmesriikides. Majanduse globaliseerumine on märkimisväärselt suurendanud üksikisikute piiriülest liikuvust, eriti tööalastel põhjustel.

⁷ Välisministeerium, „Seletuskiri“, *ibid.*, lk.6

⁸ EFTA, „Euroopa Majanduspiirkond“(2004), lk. 1
<www.efta.int/~media/Files/Publications/Fact%20sheets/EEA%20factsheets/EEAFactSheetEST.ashx>
(13.02.2010)

⁹ EFTA, „Euroopa Majanduspiirkond“, *ibid.*, lk 3

¹⁰ 2003. aasta Euroopa Liiduga Ühinemisleping [Treaty of accession to the European Union 2003], jõustunud 1.05.2004 – RT II 2004, 3,8

¹¹ Tulumaksuseadus, 15.12.1999, jõustunud 01.01.2000 – RT I 2000,58, 377...RT I 2007, 44, 318

¹² Rahandusministeerium, „Tulumaksuseaduse, sotsiaalmaksuseaduse, töötuskindlustuse seaduse, maksukorralduse seaduse ja kogumispensionide seaduse muutmise seadus“ (2009), <www.fin.ee>, (21.03.2010)

Piiriülese töötaja mõiste ei ole päris üheselt määratletud. Mõiste sisu võib varieeruda olenevalt käsitletavast teemast, näiteks õigus elada vastava riigi territooriumil, maksuküsimused, sotsiaalhoolekanne jne. Piiriülene töötaja on määratletud kui isik, kes töötab ühes ja elab teises liikmesriigis, mille territooriumile ta naaseb vähemalt üks kord nädalas.¹³

Vahetegemine residentidist ja mitteresidentidist maksumaksjate vahel tuleneb sageli kaudselt kodakondsusest ning muudab piiriülese olukorra siseriiklikuga võrreldes ebasoodsamakspiraates isiku õigust neljale põhivabadusele. Taoline vahetegemine ning piirangud ei ole EL toimimise lepinguga kooskõlas, kui liikmesriik ei suuda osutada riigisisese ja piiriülese olukorra objektiivsetele asjassepuutuvatele faktilistele erinevustele ega vasta olulisematele üldistele huvidele. Diskrimineerimine ei toimu mitte ainult erinevate reeglite kohaldamisel võrreldavates olukordades, vaid ka sama reegli kohaldamisel erinevates olukordades.¹⁴

Kui mitteresidentidist töötajat maksustatakse tema töökohariigis, kohustab ühenduse võrdse kohtlemise põhimõtte kõnealust riiki enamikul asjaoludel kohtlema teda residentidist töötajatega võrdsetel alustel. Seda juhul, kui mitteresidentidist töötaja olukord on võrreldav residentidist töötaja omaga, nimelt, kui ta teenib kogu või peaaegu kogu oma sissetulekust töökohariigis ning tal puudub elukohariigis piisav sissetulek, mis võimaldaks maksustamisel arvesse võtta tema isiklikke ja perekondlikke asjaolusid. Kui need tingimused on täidetud, peab töökohariik võimaldama perekondlike asjaolude põhjal mitteresidentidele samu maksusoodustusi kui residentidele.¹⁵

Töötamise eesmärgil teise liikmesriiki elama asumisel tekib maksukohustus, kuid ei teki automaatselt residentsust. See asjaolu võib põhjustada mitteresidentide ebasoodsamat maksustamist ning piiriülese töötaja olukorra väiksemat atraktiivsust, võrreldes riigisisese töötaja olukorraga. Probleemiks võivad olla liikmesriikide maksualased sätted, mille rakendamine tekitab liikmesriigis tegutsevate mitteresidentidist isikute jaoks vähem soodsa maksurežiimi kui antud liikmesriigi residentidel. Kaudse diskrimineerimise puhul viivad eristamise kriteeriumid sama tagajärjeni, nagu seda oleks põhjustanud kodakondsuse tunnus. Seega vaadeldakse võrdse kohtlemise põhimõtte puhul neid reegleid, mis otseselt või kaudselt teevad vahet subjektide vahel.

¹³ Ben J.M. Terra, Peter J. Walter, *Euroopa Maksuõigus* (Tallinn: Europrint 2006), lk. 45

¹⁴ Terra, *Euroopa Maksuõigus*, *ibid.* lk.45

¹⁵ Euroopa Komisjon, „Piiriüleste töötajate maksustamine“, www.ec.europa.eu/youreurope/nav/en/citizens/working/cross-border/definition/index_et.html (15.03.2010)

1.2 Võrdse kohtlemise õiguslikud alused

Üldine kodakondsusel põhinev diskrimineerimise keeld on sätestatud EL toimimise lepingus artiklis 18. EL toimimislepingu artiklis 45 sisalduv võrdse kohtlemise põhimõte keelustab nii otsese kui kaudse ebavõrdse kohtlemise. Kaudne ebavõrdne kohtlemine esineb, kui kasutatakse eristamise kriteeriume, mis ei rajane küll isiku kodakondsusel, kuid mis tegelikkuses viivad ebavõrdse kohtlemiseni võõrtöötajate ja asukohariigi kodanike vahel. Ebavõrdse kohtlemisega on tegemist ka siis, kui rakendatakse meetmeid, mille puhul vahetegemist ei ole, kuid mis sellegipoolest mõjutavad piiriüleseid olukordi riigisisestega võrreldes ebasoodsalt.¹⁶

Vahet tuleb teha ühelt poolt ebavõrdse kohtlemise ja piirangute ning teiselt poolt lahknevuste vahel. Ebavõrdne kohtlemine ja piirangud esinevad vaid ühe jurisdiktsiooni poolt kehtestatud reeglite tõttu: ühes liikmesriigis on seadus, mis otseselt või kaudselt teeb vahet oma kodanike ja teiste liikmesriikide kodanike vahel või takistab EL toimimise lepingu vabaduste teostamist mõnel muul viisil. Selliseid takistusi saab kõrvaldada negatiivse integratsiooni kaudu – need on võimalik EL toimimise lepingu vabadustele tuginedes keelustada. Kuna otsesed maksud kuuluvad liikmesriikide pädevusse, tulenevad piirangud eelkõige EL toimimise lepingus sätestatud põhivabadustest – kaupade, teenuste, isikute ning kapitali vaba liikumise nõudest ning EK lahenditest.¹⁷

Piirava maksumeetme näiteks võib tuua maksu, mida maksumaksjad peavad riigist lahkudes ja teise liikmesriiki elama asudes tasuma – füüsilise isikuna tehtud portfelliinvesteeringutelt või vabatahtliku ning kohustusliku kogumispensioni sissemaksete tegemisel saadud maksusoodustuste tagastamine, kuna selline pension ei kuulu nende lahkumise järel enam maksustamisele selles riigis, millest nad lahkusid, vaid selles riigis, kuhu nad elama asusid. Riigist lahkumisel võetavad maksud nõuavad suurte maksusummade tasumist vaatamata sellele, et potentsiaalselt saadavat kasu pole veel realiseeritud. Liikmesriik, millest maksumaksja lahkeb, saab tugineda vastastikuse abi direktiivile¹⁸ nõuete sissenõudmisel nõnda, et liikmesriik, kuhu maksumaksja emigreerus, nõuab temalt edasilükatud maksukohustuse täitmist siis, kui maksumaksja kasvutulu realiseerib.

¹⁶ Gaabriel Tavits, *Võõrtöötajate sotsiaalse kaitse põhijooned Euroopa Liidus*, (Tallinn: Juura, 2004), lk. 15

¹⁷ Terra, *Euroopa Maksuõigus, supra nota* 13, lk. 49

¹⁸ Council Directive 2003/93/EC of 7 October 2003 amending Council Directive 77/799/EEC concerning mutual assistance by the competent authorities of the Member States in the field of direct and indirect taxation, OJ 2003 No L 264, 15.10.2003, p. 23–24

Lahknevused on kahe või enama liikmesriigi õigussüsteemide erinevuste tõttu ühendusesiseses majandustegevuses esinevad takistused.¹⁹ Lisaks diskrimineerimisele, erinevale kohtlemisele ja lahknevustele takistab siseturu toimimist veel üks liik maksualaseid tõkkeid. See kategooria puudutab olukordi, kus maksumaksja piiriülese tegevusega kaasneb ebasoodus maksumõju, milles ei saa süüdistada kumbagi liikmesriiki. Ebasoodus maksumõju tekib, kui maksubaas esineb kahes erinevas jurisdiktsioonis, mida on vaja nende vahel jagada ning mille suhtes on vaja kohaldada topeltmaksustamisest hoidumise meetmeid.²⁰

Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 45 lõiked 1 – 3 sätestavad töötajate liikumisvabaduse garantiid EL territooriumil. Artikli 45 lõige 4 sätestab, et artiklit ei kohaldata avalikule teenistusele – piirangut kohaldatakse ametikohale, kus avalik teenistuja teostab avalikku võimu riigi või kohaliku omavalitsuse üldistes huvides ning täidab seega riigi põhifunktsiooni. Töötajate liikumisvabadus hõlmab endas igasuguse isiku kodakondsusel rajaneva ebavõrdse kohtlemise kaotamist tööle asumisel, töötasustamisel ja muudes töötingimustes ning annab töötajale võimaluse vabalt liikmesriigi territooriumil ringi liikuda ja pärast töösuhte lõppemist ka sellesse riiki jääda.

Liikumisvabaduse põhimõtete elluviimiseks on Euroopa Nõukogu võtnud vastu mitmeid õigusakte, millest olulisim on määrus nr 1612/68²¹. Määrus nr 1612/68 täpsustab võrdse kohtlemise printsiipi artiklis 7, kus märgitakse, et teisest liikmesriigist pärit töötajatel on selle riigi kodanikest töötajatega võrdsed maksu- ning sotsiaalsed soodustused.²² Määrust kohaldatakse üksnes EL kodanike suhtes.

Sotsiaalkindlustuskaitset EMP riikides ja Šveitsis liikuvate inimeste seas on üle kolmekümne viie aasta kooskõlastatud EL määrusega 1408/71²³, mis reguleeris, missugune riik vastutab sotsiaalkaitse eest – lähteriik või uue elukoha riik. Määruse eesmärk oli tagada sotsiaalne võrdsustamine kohalike töötajatega. Määrus 574/72²⁴ kehtestas määruse

¹⁹ Terra, *Euroopa Maksuõigus, supra nota 13*, lk.49

²⁰ Terra, *Euroopa Maksuõigus, ibid.*, lk.51

²¹ Regulation (EEC) No 1612/68 of the Council of 15 October 1968 on freedom of movement for workers within the Community, OJ 1968, No L 257, 19.10.1968

²² Gaabriel Tavits, *Võõrtöötajate sotsiaalse kaitse põhijooned Euroopa Liidus, supra nota 18*, lk. 9

²³ Regulation (EEC) No 1408/71 of the Council of 14 June 1971 on the application of social security schemes to employed persons and their families moving within the Community, OJ 1971 No L 149 , 05/07/1971 P. 0002 - 0050

²⁴ Regulation (EEC) No 574/72 of the Council of 21 March 1972 fixing the procedure for implementing Regulation (EEC) No 1408/71 on the application of social security schemes to employed persons and their families moving within the Community, OJ 1972 No L 74, 27.3.1972, p. 1–83

1408/71 rakendamise korra ning lisaks ELi maadele kehtisid mõlemad määrused ka Euroopa Majanduspiirkonna maades.²⁵

Alates 1. maist 2010 asendati EL-s seni kehtinud määrused uue määrusega nr 883/2004²⁶ ja selle rakendusmäärusega nr 987/2009²⁷. Sarnaselt senikehtinud õigusaktidega on nimetatud määrustes sätestatud EL liikmesriikide sotsiaalkindlustusskeemide koordineerimisreeglid. Põhiolemuselt jäi reeglistik samaks senikehtinuga. Olulisemaks uuenduseks on elektrooniline andmevahetus, mis kiirendab teabevahetust sotsiaalkindlustusasutuste vahel.²⁸

Sotsiaalkindlustuse koordineerimisüsteem loob eeldused tööjõu vabaks liikumiseks EL-s, säilitades tööelu vältel ühenduse piires liikunud töötajatele varasemates töösuhetes omandatud sotsiaalkindlustusõigused. Kui liikmesriigi õigusaktid seavad hüvitiste saamise õiguse sõltuvusse kindlustusperioodide täitumisest, siis vastavad kindlustusperioodid summeeritakse. Põhireeglisk on, et töötaja on hõlmatud sotsiaalkindlustussüsteemiga riigis, kus ta töötab. Määruse eesmärk on tagada, et isikud, kes suunduvad EL-i, on hõlmatud korraga ainult ühe riikliku sotsiaalkindlustuse süsteemiga. Lisaks on määruse eesmärk vältida olukordi, kus isikud, kes liiguvad ühest EL või EMP liikmesriigist teise, kaotavad oma olemasolevad õigused sotsiaalkindlustusele. Määrust muudetakse vastavalt riikide sotsiaalkindlustusskeemide arengule ning arvestades EK lahendeid.²⁹

1993. aasta lõpul andis EL Komisjon välja soovitus 94/79³⁰ mitteresidentide poolt liikmesriigis teenitud teatud tuluallikate maksustamise kohta. Soovitus kohaselt ei tohiks liikmesriik maksustada mitteresidentist füüsilist isikut residentist koormavamalt kui ta on maksustamisperioodil teeninud selles liikmesriigis vähemalt 75% oma maksustatavast kogutulust. Soovitus puudutab muude tulude hulgas ka pensione ja sotsiaalkindlustuspensione. Soovitus seletava memorandumi järgi on selle peamiseks

²⁵ Euroopa Liidu infokeskus, „Kuidas on ELi töötajate vaba liikumise osas korraldatud töötajate sotsiaalkindlustus“ <http://elik.nlib.ee/?id=32&kv_id=34> (02.05.2010)

²⁶ Regulation (EC) No 883/2004 of the European Parliament and of the Council, OJ 2004 No L 166, 30.04.2004

²⁷ Regulation (EC) No 987/2009 Of The European Parliament and the Council of 16 September 2009 laying down the procedure for implementing Regulation (EC) No 883/2004 on the coordination of social security systems, OJ 2010 No L 284, 30.10.2010

²⁸ Sotsiaalministeerium, „Muudatused uuel aastal sotsiaal-, tervise- ja töövaldkonnas 2010“, <www.sm.ee/aktuaalne/uudised/b/a/muudatused-uu-el-aastal-sotsiaal-tervise-ja-toovaldkonnas-2010.html> (05.05.2010)

²⁹ Euroopa Komisjon, „Teie Sotsiaalkindlustusõigused“ <www.ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=26&langId=et> (20.02.2010)

³⁰ Commission Recommendation 94/79/EC of 21 December 1993 on the taxation of certain items of income received by non-residents in a Member State other than that in which they are resident, OJ 1994 No L 039, 10/02/1994 P. 0022 - 0028

eesmärgiks isikute vaba liikumine. Töötajate ja nende perekondade liikumisvabadus on nende põhiõigus, mistõttu omistatakse töötajate mobiilsuse arendamisele suurt tähtsust.

Mitteresidentide tulu maksustatakse tegevuse toimumise riigis, andmata maksuvabastusi perekondlikel alustel või mitmesuguseid residentidele antavaid maksuvabastusi kaalutlusel, et selliseid maksueeliseid peaks andma residendi elukohariik. Kõnealused isikud jäävad sageli nimetatud vabastustest ilma ka oma elukohariigis, kuna neil ei ole seal maksuvabastuste saamiseks vajalikku maksustatavat tulu. Soovituse eesmärk on kindlustada mitteresidentide võrdne maksustamine tegevuse toimumise riigis, kus neil on residentidega võrdne seisund. Komisjoni soovitus kohaselt loetakse võrdseks positsiooni, kui mitteresident teenib selles riigis vähemalt 75 % kogu oma maksustatavast tulust³¹.

Maksupoliitika koordineerimine võib toimuda läbi positiivse või negatiivse ühtlustamise. Positiivne ühtlustamine kujutab endast koordineerimist positiivsete meetmete abil: ühise poliitika kujundamine ja liikmesriikide seaduste ühtlustamine. Sellele vastandub negatiivne ühtlustamine, mis toimub teatud meetmete keelamise kaudu, kui need on vastuolus ühisturu alustega. Kui küsimust pole positiivsete meetmete abil ühtlustatud, on liikmesriikidel õigus seda oma äranägemise järgi reguleerida, välja arvatud need küsimused, mis kuuluvad EL pädevusse.³²

Otsesed maksud kuuluvad tavapäraselt ELi liikmesriikide pädevusse, kellel on üldiselt vabadus kujundada oma maksusüsteem vastavalt sise poliitilistele eesmärkidele ja nõudmistele tingimusel, et nad austavad kaupade, isikute, teenuste ja kapitali vaba liikumise ning mittediskrimineerimise põhimõtteid³³. Liikmesriikide tegevus otseste maksude valdkonnas ühtlustatakse suures osas vastavalt EK lahenditele, mis sunnivad liikmesriike diskrimineerivaid ja piiravaid sätteid likvideerima³⁴, näiteks Schumacher vs Finanzamt Köln-Altstadt³⁵ kohtuasjas annab EK järgmise seletuse: „kuigi otseste maksude kehtestamine kuulub liikmesriigi pädevusse, peavad liikmesriigid vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale nende kehtestamisel arvestama ühenduse õigusega ja hoiduma seega igasugusest avalikust või varjatud diskrimineerimisest kodakondsuse alusel“.

³¹ Commission Recommendation 94/79/EC, *ibid*.

³² Terra, *Euroopa Maksuõigus, supra nota* 13, lk. 35

³³ Euroopa Komisjon, Teie Euroopa-ettevõtlus, <www.ec.europa.eu/youreurope/business/managing-business/paying-taxes/index_et.htm>, (05.05.2010)

³⁴ Terra, *Euroopa Maksuõigus, supra nota* 13, lk 48

³⁵ Schumacher vs Finanzamt Köln-Altstadt, *infra nota* 63

Eestis on diskrimineerimise keeld sätestatud Eesti Vabariigi Põhiseaduses (PS)³⁶. PS §12 sätestab: „Kõik on seaduse ees võrdsed. Kedagi ei tohi diskrimineerida rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti varalise ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu. Rahvusliku, rassilise, usulise või poliitilise vihkamise, vägivalda ja diskrimineerimise õhutamine on seadusega keelatud ja karistatav. Samuti on seadusega keelatud ja karistatav õhutada vihkamist, vägivalda ja diskrimineerimist ühiskonnakihtide vahel.“ Säte sisaldab muuhulgas ka diskrimineerimise keeldu "varalise ja sotsiaalse seisundi" alusel, seega loetelu on avatud „muude asjaolude tõttu“ võimaldades välistada ebavõrdset kohtlemist ka mistahes muul alusel.³⁷

Pensionide maksustamine kuulub otsese maksustamise valdkonda. Võrdse kohtlemise printsiipi reguleeritakse üldpõhimõtetenä EL toimimise lepingus, mis paneb paika põhivabadused, millest liikmesriikidel on kohustus juhendada. Vajadusel antakse välja direktiivid ning määrused, et teatud valdkondi täiendavalt reguleerida. Kui liikmesriigid rikuvad EL õiguse, ning esineb otsene või kaudne ebavõrdne kohtlemine, lahendatakse seda juba läbi kohtupraktika. Soovitused ei ole küll siduvad, kuid aitavad tõlgendada EL õigust. Põhiliseks reegliks, mida EL õigus nõuab, on sarnases situatsioonis olevate isikute võrdne kohtlemine.

1.3 Piiriüleste pensionide turg

Isikud, kes kasutavad elu jooksul liikumis- ja asutamisõigust, puutuvad varem või hiljem kokku pensioniküsimustega. Liikmesriikide majanduslikud olukorrad on seni üsna ebavõrdsed ning iga liikmesriik püüab oma maksusüsteemi kaitsta. Tõhusat koostööd liikmesriikide vahel takistavad ka maksusüsteemide erinevused ning sellest tingituna puudutavad peamised piiriüleste pensionidega seotud probleemid pensionide maksusoodustusi.

Riigipoolne pensionikindlustus on reeglina liigitatud pensioni esimeseks sambaks, teise samba on tuntud tööpensionid ning kolmas sammad on üksikisiku pension elukindlustuse vormis. Pensionisambaid reguleerivad õigusaktid võib tinglikult liigitada järgmiselt:

³⁶ Eesti Vabariigi Põhiseadus, 28.06.1992, jõustunud 03.07.1992-RT 1992, 26, 349...RT I 2007,33,210

³⁷ Riigikohus, „Võrdne kohtlemine ja diskrimineerimise alased kaasused Eesti Vabariigi Riigikohtu praktikas“, (2007), < www.riigikohus.ee > (13.02.2010)

esimest sammast hõlmas määrus 1408/71³⁸ ja teist sammast Pensionifondi Direktiiv³⁹. Määrus nr 883/2004 katab nii esimest kui ka teist sammast. Kolmas samm on hõlmatud Kolmanda Elukindlustuse Direktiiviga⁴⁰. EL-s pole olemas ühist definitsiooni kolme samba kohta.⁴¹

Pensionioiguslik iga pole kõigis liikmesriikides ühesugune. Seega tuleb teada, et taotlejal võib olla õigus vanaduspensionile töötamisesriigis, kuigi ta ei ole jõudnud residendiriigi riikliku pensionikindlustuse seaduse järgi pensioniikka või vastupidi. Näiteks on inimene 63 aastat vana ja õigustatud saama Eesti vanaduspensioni, kuid Norra vanaduspensioni mitte, sest Norras algab pensionioiguslik iga 67-aastaselt. Sellisel juhul arvestab Eesti pensioni arvutamisel Norra kindlustusperioode isegi juhul, kui isik pole veel õigustatud saama Norra pensioni.⁴²

Liikmesriigid käsitlevad ametipensioneid maksustamisel erinevalt ning erinevad on ka pensionifondi sissemaksete mahaarvamise võimalused: mõned liikmesriigid lubavad sissemaksed maha arvata ning maksustavad hiljem vaid väljamakseid, seejuures nõutakse tihti mahaarvamiste tuluse tagasi arvamist, kui maksumaksja emigreerub; teistes liikmesriikides mahaarvamisi ei lubata ning väljamakseid hiljem ei maksustata; mõningatel juhtudel esineb ka muid variante. Probleem tekib siis, kui pensionieelikud kolivad üht süsteemi kasutavast liikmesriigist teist süsteemi kasutavasse liikmesriiki.⁴³

Täpsemalt väljendudes kasutatakse erinevates liikmesriikides TEE (taxation of the contributions, exemption of the yield of the fund, exemption on the pension on the moment of the payment) süsteemi, mille puhul tuleb sissemaksed teha maksustatud sissetulekult, kuid ei investeerimistulu ega hüvitisi ei maksustata, ETT (exemption of the contribution, taxation of the yield of the fund, taxation of the pension on the moment of the pension) süsteemi, mille puhul tehakse sissemaksed maksustamata tulult, ning nii investeerimistulu kui ka hüvitised on maksustatavad, ning EET (exemption of the contribution, exemption of

³⁸ Regulation (EEC) No 1408/71 of the Council of 14 June 1971 on the application of social security schemes to employed persons and their families moving within the Community, OJ 1971 No L 149 , 05/07/1971 P. 0002 - 0050

³⁹ Directive 2003/41/EC of the European Parliament and of the Council of 3 June 2003 on the activities and supervision of institutions for occupational retirement provision, OJ 2003 No L 235 , 23/09/2003 P. 0010 – 0021

⁴⁰ Council Directive 90/619/EEC of 8 November 1990 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to direct life assurance, laying down provisions to facilitate the effective exercise of freedom to provide services and amending Directive 79/267/EEC, OJ 1990 No L 330, 29.11.1990, p. 50–61

⁴¹ Peter Schonewille, „Safeguarding pension taxation rights in cross-border situations“, *supra nota* 38

⁴² Pensionikeskus, „Peretoetused ja pensionid Euroopa Liidus“, <www.pensionikeskus.ee/?id=2407> (13.03.2010)

⁴³ Terra, *Euroopa Maksuõigus*, *supra nota* 13, lk 198

the yield of the fund, taxation of the pension on the moment of the pension) süsteemi, mille puhul ei kuulu maksustamisele ei sissemaksed ega investeerimistulu, kuid hüvitised maksustatakse. Esimesse rühma kuuluvad ainult Saksamaa ja Luksemburg, teise Taani, Itaalia ja Rootsi ning kõik ülejäänud liikmesriigid kuuluvad kolmandasse rühma.⁴⁴

Euroopa Komisjon on seisukohal, et maksupoliitika vaatenurgast on tööpensionide maksustamise osas kolm võimalust. Võimalik on maksustada pensionide sissemaksed, tulusid investeringutelt või väljamakseid. Komisjon märkis, et enamikus liikmesriikides toimub maksustamine EET süsteemi alusel, mis tähendab maksuvabastusi sissemaksetelt ning investeringu- ja pensionifondide kapitalituludelt, kuid väljamaksete maksustamist. Erinevused riigisisestes õigusaktides põhjustavad tihti mitmes liikmesriigis töötavate või pensionile jäävate isikute topeltnmaksustamist, mis omakorda toob kaasa ebavõrdse maksukohtlemise pensioni- ja elukindlustuse osas. Komisjoni arvates on selline olukord vastuolus EL toimimise lepingus sätestatud põhivabadustega.⁴⁵

Üle-euroopaline pensionifond saab toimida ainult siis, kui piiriülese osalemise maksubarjäärid saavad kõrvaldatud. Üheks peamistest maksutakistustest on see, et paljud TEE või EET süsteemiga liikmesriigid ei võimalda maksusoodustusi teiste liikmesriikide pensionifondidesse tehtud maksete eest. Välismaiste pensionifondide jaoks on see ületamatu takistus, kuna neile tehtud maksetele ei saa osaks sama soodne maksustamine kui kodumaistele fondidele tehtud maksetele.⁴⁶

Pensionide kindlustusmaksed on kõigi töösuhtega hõlmatud poolte jaoks olulise tähtsusega. Kõik saaja-maksja küsimused (kindlustusmaksete maksuvähendus, pensioni väljamaksete maksustamine) on seotud maksudega ning riigi maksupoliitikaga. Nagu eespool mainitud, klassifitseeritakse riike selle järgi, kas nad järgivad TEE, ETT või EET lähenemist. Piiriüleste pensionide ja saaja-maksja või riigi poolt tehtavate maksudega võib tekkida palju erinevaid kombinatsioone.⁴⁷

⁴⁴ Euroopa Parlament, „Üldine maksupoliitika“, <www.infoeuropa.sliven.bg/eu_fact_sheets/policies/tax/article_7321_et.htm>, 25.04.2010

⁴⁵ Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee - The elimination of tax obstacles to the cross-border provision of occupational pensions, Brussels, 19.4.2001, COM(2001) 214

⁴⁶ Peter Schonewille, „Safeguarding pension taxation rights in cross-border situations“, *EC Tax Review* 2005, nr 2, p. 7

⁴⁷ Peter Schonewille, „Safeguarding pension taxation rights in cross-border situations“, *ibid.*, 81

Üheks selliseks näiteks võib tuua situatsiooni, kui panustatakse residendiriigi pensionifondi ning jäädakse pensionile teises riigis. Sellisel juhtumil üksikisik töötab ja teeb makseid pensionifondi oma residendiriigis, kuid siis otsustab pensionile jääda ja oma pensioni välja võtta teises riigis, kus ta on residendiks muutunud⁴⁸.

Teise juhtumi korral töötab üksikisik ajutiselt välisriigis, jätkates samal ajal maksete tegemist oma residendiriigi pensionifondi. Eeldatakse, et selline üksikisik jääb oma päritolumaal residendiks ja ei hakka teise riigi residendiks. Probleemid tekivad siis, kui mõlemad riigid on kohustatud lubama pensionimaksetega seotud maksusoodustusi. Ühelt poolt ei pruugi residendiriik pakkuda maksusoodustusi tema jurisdiktsiooni alla käiva maksustatava tulu puudumise või selle vähesuse tõttu. Teiselt poolt ei pruugi tuluallikariik mitteresidentidele üldse maksusoodustusi anda, kuna personaalsed soodustused on lubatud ainult residentidele. Järelikult kannatab maksumaksja maksusoodustuste puudumise ja topeltemaksustamise läbi.⁴⁹

Samuti võib isikul olla aktiivne tööperiood ja pensionile jäämine samas riigis, kuid maksete tegemine välismaise pensioniskeemi järgi – riik tõenäoliselt ei lubaks välisriigi fondi tehtud maksetele maksusoodustust. Mõnikord võib üksikisik saada iga riigi residendiks, kuhu ta töö eesmärgil emigreerub.⁵⁰

Eesti pensionisüsteem jaguneb kolmeks sambaks: esimene sammas on riiklik pension, teine sammas on kohustuslik kogumispension ning kolmas sammas on täiendav kogumispension. Eesti pensionisüsteemi esimene sammas on jooksvale finantseerimisele tuginev riiklik pensionikindlustus, mis katab kolme sotsiaalset riski: vanadus, töövõimetus ja toitjakaotus.⁵¹

Riikliku pensionikindlustuse poolt tagatav kaitse koosneb omakorda kahest tasemest – kõigile Eesti elanikele tagatud rahvapension ja tööpanusel põhinevad vanadus-, töövõimetus- ja toitjakaotuspensionid. Õigus rahvapensionile on alates 63-ndast eluaastast tingimusel, et isik on elanud enne pensioni taotlemist vähemalt 5 aastat Eestis. Rahvapensioni makstakse fikseeritud, nn rahvapensioni määras.⁵²

⁴⁸ Peter Schonewille, „Safeguarding pension taxation rights in cross-border situations“, *ibid.*, 81

⁴⁹ Peter Schonewille, „Safeguarding pension taxation rights in cross-border situations“, *ibid.*, 81

⁵⁰ Peter Schonewille, „Safeguarding pension taxation rights in cross-border situations“, *ibid.*, 81

⁵¹ Pensionikeskus, „Peretoetused ja pensionid Euroopa Liidus“, *supra nota* 42

⁵² Sotsiaalministeerium, „Sotsiaalkindlustus“, <www.sm.ee> (15.01.2010)

Eesti pensionisüsteemi teine samm on eelfinantseerimisele tuginev kohustuslik kogumispension, mis katab üksnes vanaduse riski. Teise samba pensionifonde haldavad eraõiguslikud fondivalitsejad. Oma olemuselt on teine samm individuaalne säästmiskeem, kus pensioni suurus sõltub maksete kogusummast ja pensionifondi tootlusest.⁵³

Kolmas samm katab kahte sotsiaalset riski: vanadust ja töövõimetust. Kolmanda samba pensioniskeeme pakuvad vabatahtlikud pensionifondid ja elukindlustusseltsid. Tulumaksusoodustused laienevad neile juhul, kui väljamaksete tegemist ei alustata enne 55. eluaastat ning isik on pensioniskeemis osalenud vähemalt 5 aastat. Sissemaksed (vabatahtliku pensionifondi osakute soetamiseks tehtud maksed ja pensionikindlustuslepingu alusel makstud kindlustuspreemiad) on mahaarvatavad maksustavast tulust kuni 15% ulatuses aastatulust. Väljamaksed maksustatakse tavapärasest madalama tulumaksumääraga 10%, eluaegne annuiteet on maksuvaba.⁵⁴

Eesti TuMS § 23 kohaselt on riikliku pensioni maksuvaba tulu 36 000 krooni aastas ehk 3 000 krooni kuus. Pensioniosa, mis ületab 3 000 krooni kuus, kuulub tulumaksuga maksustamisele. Töötav pensionär peab valima, kas ta soovib lubatud tulumaksuvaba osa arvestamist töötasult või pensionilt ja esitama avalduse vastavalt tööandjale või pensioniametile. Mõlemas kohas seda teha ei saa.⁵⁵

Mitteresidentist pensionärid võivad vastavalt TuMS § 28³ järgi teha mahaarvamisi ainult juhul, kui nad saavad vähemalt 75% oma maksustatavast tulust Eestis. Kuigi Eesti lähtub Euroopa Komisjoni 21.detsembri 1994. aasta soovituselt nr 94/79 mitteresidentide teatud tululiikide maksustamise kohta liikmesriikides, andis Euroopa Komisjon teada rikkumismenetlusest Eesti suhtes. Komisjon leiab, et TuMS § 28³ on EL toimimise lepingu artikli 40 isikute vaba liikumise põhimõttega vastuolus.

16. oktoobril 2008 teavitas Euroopa Komisjon rikkumismenetlusest Eesti vastu, mille eesmärgiks on tagada ühenduse õiguse üldine ning ühetaoline kohaldamine liikmesriikides.⁵⁶ Probleemiks on mitteresidentist pensionäridele Eesti poolt makstava

⁵³ Pensionikeskus, „Eesti pensionisüsteem“ <www.pensionikeskus.ee/?id=581> (15.03.2010)

⁵⁴ Sotsiaalministeerium, „Sotsiaalkindlustus“, *supra nota* 52

⁵⁵ Tulumaksuseadus, *supra nota* 11, §23

⁵⁶ Euroopa Komisjoni pressiteade No IP/08/153216 of October 2008, Otsene maksustamine: Euroopa Komisjon esitab Eesti kohta Euroopa Kohtusse kaebuse seoses mitteresidentidele makstavate pensionide diskrimineeriva maksustamisega [Direct Taxation: The European Commission requests Estonia to amend its discriminatory taxation paid to non - residents] <www.europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/1636&format=HTML&aged=0&language=ET&guiLanguage=en> (15.03.2010)

pensioni maksustamine. Eesti residentidest pensionäridel on õigus igal kalendriaastal tulust maha arvata kuni 63 000 krooni. Sarnast mahaarvamist võimaldatakse teise liikmesriigi residentidele vaid juhul, kui nende maksustatavast tulust vähemalt 75% on saadud Eestis. Mitteresidendist pensionäril, kelle puhul moodustab Eestis saadud tulu alla 75% kogutulust, mahaarvamise õigust ei ole.

Euroopa Komisjon algatas rikkumismenetlust juba 2008. aasta alguses ning 2009. aasta suvel avalikustatud tulumaksuseaduse muutmise eelnõus pakkus Rahandusministeerium välja ka omapoolsed lahendused ebavõrdse kohtlemise lõpetamiseks, kuid eelnõu ei ole senini vastu võetud.⁵⁷

Tulumaksuseaduse muutmise eelnõuga kavandatakse kehtivasse seadusse sisse viia mitmeid muudatusi, näiteks laiendatakse mitteresidendist füüsiliste isikute ringi, kellel on teatud tingimustel õigus teha Eestis mahaarvamisi maksustatavast tulust, andes sarnase võimaluse kõikidele EMP liikmesriikide residentidele. Praegu kehtiva TuMS § 28 näeb seda võimalust ette ainult EL-i liikmesriikide residentidele. Samas piiratakse endiselt mitteresidentide poolt tehtavate lubatud mahaarvamiste ulatust – mitteresidendil, kes saab 75% oma maksustatavast tulust Eestis on õigus oma sissetulekutest maha arvata ainult 75% maksuvabast tulust.⁵⁸

Piiriüleste pensionide turg vajab ühtlustamist, seda kõigepealt just liikmesriikide maksusüsteemide osas. Süsteemide erinevused põhjustavad raskusi maksusoodustuste tagamisel ja kontrollimisel, lisaks otsustavad liikmesriigid sageli maksusoodustuste mitteandmise kasuks, soovides kaitsta oma maksusüsteeme. Enamik liikmesriike kasutab EET maksusüsteemi, sealhulgas ka Eesti. Kui isik elab ja töötab elu jooksul mitmes liikmesriigis kehtivad tema suhtes ka erinevad maksusüsteemid, see asjaolu viib tulemuseni, et pensioni võidakse maksustada topelt, jätta maksustamata või ei rakendata maksusoodustusi, mis on mõeldud antud liikmesriigi residentidele.

⁵⁷ Erki Uustalu, „Mitteresidendist pensionärid maksuseaduste hammasrataste vahel“, 11, MaksuMaksja (2008), lk. 13

⁵⁸ Raamatupidaja .ee, „Mitteresidentide maksustamist puudutavad tulumaksumuudatused“ (2009), <www.raamatupidaja.ee> (13.04.2010)

2. EUROOPA KOHTU JA EUROOPA VABAKAUBANDUSASSOTSIAATIOONI KOHTU PRAKTIKA

2.1 Kohtupraktika aastatel 1992 – 1998

Kaasuses *Hanns-Martin Bachmann vs. Belgium State*⁵⁹ käsitletakse poliisi soetamiseks tehtud kulude mahaarvamise õigust. Hr Bachmann oli Belgias elav ja töötav Saksamaa kodanik, kellel tekkis vaidlus Belgia riigiga, kuna ta ei saanud Belgia maksuametilt Saksa elukindlustuspoliisi jaoks maksuvähendust. Maksuvähendust oleks hr Backmannile võimaldatud juhul, kui ta oleks soetanud riigi poolt tunnustatud Belgia poliisi. Euroopa Kohtule esitatud kohtuasjas esitati küsimus, kas Belgia võimude keeldumine anda maksusoodustust Saksa poliisidega isikutele on vastavuses reegluga töötajate vabast liikumisest, EL toimimise lepingu artikkel 49, ja teenuste osutamise vabadusest, artikkel 56.

Kohus otsustas, et antud juhul võib selline diskrimineerimine olla õigustatud vajadusega kindlustada maksusüsteemi ühtsust, mille reguleerimine on iga liikmesriigi pädevuses. Nii oleks hüpoteetilisel juhul, kui hr Bachmannil peaksid tekkima pensionimaksete võlad, kujunenud tal võimalus minna Saksamaale ja seega oleks ta sattunud väljaspoole Belgia maksuameti jurisdiktsiooni; Belgia ja Saksamaa vahel polnud probleemi lahendamiseks aga maksulepingut, et maksude tasumist koordineerida.

Esmapilgul näib, et Bachmanni juhtum oli andnud hea põhjuse kõigile liikmesriikidele jätkata diskrimineerivat maksukohtlemist välismaise elukindlustuse ja pensionikindlustuse suhtes, kuna liikmesriigid saaksid apelleerida “Bachmanni kaitsele”, väites, et vastavat diskrimineerivat maksu saab õigustada maksurežiimide ühtsuse puudumisega. Sel viisil saaks liikmesriigid jätkata maksudiskrimineerimist mittekodanike vastu seni, kuni maksurežiimid liikmesriikide vahel viimaks harmoniseeritakse.⁶⁰ Teisalt võib Bachmanni

⁵⁹ *Hanns-Martin Bachmann vs. Belgium State*, Case No.C-204/90, ECJ, Judgment, 28.01.1992, ECR (1992) I-00249

⁶⁰ James Hanlon, „Pensions Integration in the European Union“, 29(1), *European Law Review* (2004), 74-93, p 81

asja vaadata kui erijuhtumit, mis on seotud Belgiaga, selle maksukorralduse ja residentidega.

Bachmanni kohtuasjale järgnes ligi aasta hiljem Werner vs Finanzamt Aachen-Innenstadt⁶¹ kaasus. Werner oli Saksamaa kodanik, kes elas Hollandis, kuid töötas eraettevõtjast hambaarstina Saksamaal ning pidi seepärast Saksamaale tasuma makseid oma Saksamaal teenitud sissetuleku pealt. Kuna Werner ei olnud Saksamaa resident, oli ta Saksamaa seaduste kohaselt kohustatud tasuma makseid piiratud maksukohustuslasena, kellel ei lubata kasutada samu eeliseid kui residentidel. EK ei saanud antud kaasuse puhul tuua välja äriasutamise vabaduse õiguse rikkumist ning põhjendustes kasutati asjaolu, et õigus äriasutamise vabadusele peaks küll soodustama eraettevõtluse asutamist ja eraettevõtlusega tegelemist muus liikmesriigis, kuid antud juhul oli maksumaksmisel ebavõrdse kohtlemise põhjuseks hoopis isiku teise liikmesriigi residentsus (mitte eraettevõtlus, sest hr Werner jätkas oma tööd Saksamaa riigi territooriumil). Euroopa Kohtu lõplik otsus tekitas laialdase kriitilise vastukaja, kuna kohtuotsust peeti tagurlikuks sammuks kohtupraktikas⁶².

Kaasus Schumacher vs Finanzamt Köln-Altstadt⁶³ käsitleb õigust maksusoodustusele tuluallika riigis, kus saadakse vähemalt 90% kogutulust, juhul kui elukohariigis ei ole võimalik mahaarvamisi teha. Kaasus puudutas Saksa maksuameti keeldumist hr Schumakeri abieluseisu arvesse võtta. Ta oli Belgia kodanik, kes elas Belgias, kuid sai 90 protsenti oma sissetulekutest Saksamaalt. Vastavalt Belgia – Saksamaa topeltnmaksustamist vältivale lepingule oli Saksamaa volitatud hr Schumackeri tulusid maksustama. Kuna hr Schumacker polnud Saksamaa resident, keeldus Saksamaa maksuamet tema abielulist staatust arvesse võtmast ning madalamat maksukategooriat kasutamast.

Kohus, toetudes EL toimimise lepingu artiklile 56, otsustas, et aset oli leidnud töötajate vaba liikumise õiguse rikkumine, kuna ühe liikmesriigi kodanik sai oma vaba liikumise õiguse teostamisel (st asudes elama teise liikmesriiki) vähem soodsa kohtlemise osaliseks võrreldes teise liikmesriigi kodanikega. Seepärast otsustati, et hr Schumakeri abieluline staatus tuleb arvesse võtta.

⁶¹ Werner vs Finanzamt Aachen-Innenstadt, Case No. C-112/91, ECJ, Judgment, 26.01.1993, ECR (1993) I 429

⁶² Walter Andreoni, „Cross-Border Tax Issues of Pensions“, International Tax Review- Intertax, Vol. 34, issue 5, (Kluwer Law International, 2006) p. 247

⁶³ Schumacher vs Finanzamt Köln-Altstadt, Case No. C-107/94, ECJ, Judgment, 14.02.1995, ECR (1995) I-00225, p.21,26

Schumacker'i kaasus on äärmiselt oluline mobiilsete töötajate maksustamise seisukohalt. Kohus leidis, et kuna enamuse hr Schumakeri maksustatavast tulust (90 protsenti) oli saadud ühest liikmesriigist, ei tekkinud hr Schumakeril võimalust topeltkasu saamiseks, mistõttu polnud ühtsus maksusüsteemide vahel antud juhul vaidlusküsimuseks. Lisaks oli "Bachmanni kaitse" tagasilükkamine julgustav ka ühtse pensionituru väljakujundamise seisukohalt: Euroopa Kohtu otsus Schumackeri kaasuse kohta vihjas, et igat maksualase diskrimineerimise juhus uuritakse vastavalt selle tõsidusele ja asjaoludele.⁶⁴ Schumackeri kaasus demonstreeris, et Bachmann võis olla pigem ainukordne juhtum, kus kohtuotsus põhines väga isikupärastel faktidel. Schumackeri kaasus on aga mitmes mõttes ka Euroopa kohtupraktika „nurgakivi”, millele on viidatud väga mitmetes hilisemates protsessides.

Wielockx vs Inspecteur der Directe Belastingen⁶⁵ kaasuses andis kohus arvamuse vanaduspensioni skeemi osas. Hr Wielockx oli Belgia kodanik ja resident, kes oli töötanud Hollandis üksikettevõtjast füsioterapeudina. Vastavalt Hollandi seadusele oli üksikettevõtjal lubatud kaitsta oma kasumit, paigutades seda tulumaksuvabalt eraõiguslikku pensionifondi, antud maksuvähendust ei võimaldatud aga mittekodanikele. Hr Wielockx väitis, et selline diskrimineerimine on vastuolus ühenduse õigusega. Holland väitis, et võimaluse puudumine mitteresidendist isikul kaitsta sissetulekut selle paigutamise pensionifondi oli õigustatud asjaoluga, et Holland poleks saanud maksustada pensioni väljamakseid, kuna Belgia – Hollandi topeltmaksustamise vältimise leping järgib OECD artikli 18 mudelit, mis eeldab, et pensionide maksustamise õigus on residendiriigil.

Kohus otsustas, et mitteresidendist ja residendist palgatöötaja ja eraettevõtja on tulumaksu küsimuses objektiivselt samas olukorras, kui nad saavad kogu oma tulu või peaaegu kogu tulu ühest liikmesriigist. EK laiendas käesolevas asjas selle lahendi ka pensionäridele. Kaasus on oluline just seetõttu, et selles rõhutati järjekordselt EL õigusnormide ülimuslikkust. Analoogselt Schumakeri kaasusega on ka antud kaasusele iseloomulik "Bachmanni kaitse", mida kohus ei rahuldanud. Kohtuotsus demonstreeris, et Bachmanni kaasus tugines ainult konkreetselt Bachmanni kaasusele omastele tingimustele ja faktidele ning et mahaarvamise mittelubamine mitmetes EL liikmesriikides ei ole õigustatud EL seadusega.

⁶⁴ James Hanlon, „Pensions Integration in the European Union“, 29(1), European Law Review (2004), 74-93, p 81

⁶⁵ Wielockx vs Inspecteur der Directe Belastingen, Case No. C-80/04, 11.08.1995, ECR(1995) p. I-02493

Üle-euroopalise pensionikorralduse võimaldamises astuti samm edasi Jessica Safir vs Dalarna lääni Skattemyndigheten⁶⁶ juhtumiga. Rootsi kodanik Jessica Safir investeeris Skandia Life elukindlustusse. See oli Suurbritannia firma, mis opereeris samal turul, kuid kuulus Rootsi kindlustusfirmale Skandia. Rootsi maksuamet maksustas pr Safiri kindlustusmaksed Suurbritannia elukindlustuspoliisi eest 7,5%, kuna Rootsi maksuameti seisukoha järgi ei olnud Suurbritannia poliis sama maksustamismäära subjekt, millega Rootsi poliis oleks samaväärne olnud. Pr Safir pöördus Rootsi maksuameti poole taotlusega maksuvabastuseks ning maksu (maksimaalne määr oli 15 protsenti) vähendati poole võrra, kuid pr Safir esitas apellatsiooni põhjendusega, et sellegipoolest oli kindlustusmakse maksustamine (s.t. 7,5 protsenti) vastuolus EL õigusega.

Kohus otsustas, et kindlustusmakse maks rikkus EL toimimise lepingu artiklit 56, kuna tegi teenuse osutamise liikmesriikide vahel keerulisemaks võrreldes liikmesriigi sees osutatud teenusega. Safiri kaasus demonstreeris, et mõningatel juhtudel võib mitteresidentist kindlustusühingu teenuse kasutamine osutada probleemseks, piirates sellise kindlustusühingu teenuste vaba liikumist, mis ei ole kohtuotsuse alusel põhjendatud. Üldkokkuvõttes lähtuti kohtuotsust tehes soovist julgustada inimesi võtma elukindlustust mitte ainult residentriigi, vaid ka EL teiste liikmesriikide kindlustusseltsidelt, ning muuta riikide maksusüsteeme lihtsamaks ja läbipaistvamaks. Safiri kaasus võib tulevikus olla koguni aluseks kõigi EMP liikmesriikide ühtse kindlustus- ja pensionituru loomisel.

Vaadeldud perioodi kohtupraktika näitab püüdlust otsida kompromissi liikmesriikide maksusüsteemide ühtsuse ja mitteresidentide võrdse kohtlemise vahel. Ühelt poolt on EK väitnud, et residendid ja mitteresidendid ei pruugi alati olla võrreldavas olukorras (nt. lahendid C-204/90 Bachmann, C-204/90, C-112/91 Werner, C-107/94 Schumacher, C-118/96 Gschwind), samas tuleb täheldada, et antud seisukoht alati ei toimi, sest Kohus on viidanud ka muude objektiivsete asjaolude olulisusele; üha enamates olukordades on tuvastatud ka kaudne ebavõrdne kohtlemine ja vaba liikumise põhimõtte piiramine.

⁶⁶ Jessica Safir vs Dalarna lääni Skattemyndigheten, Case No C-118/96, ECJ, Judgment 11.08.1995, ECR (1998) p. I-01897

2.2 Kohtupraktika aastatel 1999 – 2006

Kohtuasi *Frans Gschwind vs Finanzamt Aachen-Außenstadt*⁶⁷ käsitleb võrdset kohtlemist abielupaaride sissetulekute maksustamisel. Küsimus kerkis esile Frans Gschwindi ja Finanzamt Aachen-Außenstadti (finantsamet) vahelises kohtuvaidluses, mis puudutab Saksamaal töötasuna saadud sissetulekutelt tulumaksu arvestamise tingimusi. 2007. aastal esitas Kölni Finantskohus EK-le EL toimimise lepingu artikli 267 alusel küsimuse EL toimimise lepingu artikli 54 tõlgendamise kohta.

Hr Gschwind oli Hollandi kodanik, kes elas Hollandis, kuid töötas Saksamaal; hr Gschwindi naine aga nii elas kui töötas Hollandis. Hr Gschwind ei saanud EL muu liikmesriigi kodanikuna kasutada “*splitting*’u süsteemi” eelist, kuna Saksamaa maksuseaduste alusel on antud eelise kasutamise eelduseks see, et vähemalt 90% abikaasade ühistulust allub Saksamaa tulumaksule (teiseks võimaluseks on see, kui Saksamaa tulumaksule mittealluv osa on väiksem kui 24,000 DM aastas); see nõue ei olnud aga hr Gschwind’i puhul täidetud. Hr Gschwind’i maksustatav sissetulek oli umbes 24,000 DM aastas, seega allus Saksamaa tulumaksule ainult 58% abikaasade ühistulust.

Kohus ei tuvastanud antud kaasuse puhul liikumisvabaduse rikkumist. Eelnevale kohtupraktikale tuginedes oli EK otsustanud, et residendist ja mitte-residendist isikute juhtumid ei ole põhimõtteliselt võrreldavad ning seetõttu ei saa pidada mitteresidentide suhtes diskrimineerivaks teatud maksusoodustuste mittelubamist. Kohtuotsuses rõhutati, et põhimõtteliselt on maksumaksja isiklikud asjaolud residentriigi otsustada, kusjuures erandiks antud reeglile on eelnevas kohtupraktikas esinevad juhtumid, kus mitteresident teenis suurima osa oma tulust (ning oma perekonna kogutulust) mitte-residentriigis. Antud kohtuasi selle erandi alla ei kuulunud, kuna hr Gschwind teenis Saksamaal ainult 58% perekonna kogutulust; seega väitis EK, et Saksamaa seaduste alusel kehtestatud 90% limiit on Euroopa Liidu seaduste seisukohalt vastuvõetav.

Manfred Sehreri ja Bundesknappschaft’i (Kaevurite Föderaalne Kindlustusfondi)⁶⁸ vahelises menetluses tõstatati küsimus, missugune on nõutav haiguskindlustuse makse hr Sehreri poolt teenitud Prantsuse lisavanaduspensionini suhtes. Hr Sehrer oli endine Saksa rahvusest kaevur, kes 60-aastaseks saanuna oli Bundesknappschaft-lt välja teeninud

⁶⁷ *Frans Gschwind vs Finanzamt Aachen-Außenstadt*, Case No C-391/97, ECJ, Judgment, 14.09.1999, ECR, (1999) I-05451

⁶⁸ *Manfred Sehreri ja Bundesknappschaft*, Case No C-302/98, ECJ, Judgment, 15.06.2000, ECR (2000) I-04585

seadusjärgse vanaduspensioni ja täiendava vanaduspensioni Saksa kaevurite ja metallurgide assotsiatsioonilt. Kuna hr Sehrer oli töötanud kaevurina ka Prantsusmaal, sai ta täiendavalt Prantsuse lisapensioni. Hr Sehrer liitus Krankenversicherung der Rentner-iga (Pensionäride haiguskindlustuse fond, edaspidi KVdR) läbi Bundesknappschaft-i; kui Bundesknappschaft sai teada hr Sehreri Prantsuse lisapensionist, nõudis ta kogupensioni põhjal arvutatud võlgnevuste maksmist.⁶⁹

Kohtule esitatud eelotsuse taotluses väitis Saksa Riigikohus, et vastavalt Saksamaa seadusele peaksid KVdr-le Saksamaal tehtavad maksed olema arvutatud võttes arvesse ka hr Sehreri Prantsuse lisapensioni baasi. Lisapensionid moodustavad osa sellest sissetulekust, kaasa arvatud need, mis on välja teenitud välismaal. Lisaks edastati kohtule küsimus: kas EL toimimise lepingu artikkel 45 – 48 ning nõukogu määruse nr 1408/71 artikkel 3 välistab riigisisese reegli, mille järgi kogu kollektiivlepingu alusel makstud Prantsuse lisapension on maksustamise subjekt nii prantsuse haiguskindlustuse skeemi kui ka saksa pensionäride haiguskindlustuse skeemi järgi?⁷⁰

Kohus leidis kuna hr Sehreri olukord pole kaetud mitte ühegi määruse 1408/71 eespoolmainitud sättega, on haiguskindlustuse maksete kinnipidamine Prantsuse lisapensionilt saksa võimude poolt eksklusiivselt Saksa seaduse asi. Antud kaasuse puhul on silmapaistev EK täpsustus, et tegemist on just sellise Saksamaa seaduse erijuhuga, mis ühelt poolt kohtleb residendist ja mitteresidendist töötajat samal viisil, kuid teiselt poolt omab kalduvust tekitada kahju just esimesele. Nimelt on ebatõenäoline, et haiguskindlustuse makseid maksustatakse Saksa riigi poolt topelt sellise töötaja vanaduslisapensioni kogusummalt, kes on töösuhtes olnud ainult Saksamaal; seejuures muutub antud risk täiesti reaalseks töötajale nagu hr Sehrer, kes on töötanud teises liikmesriigis ning saab sealt lisapensioni.

Kõne all olevas küsimuses on antud juhul siseriiklik seadus takistuseks tööjõu vabale liikumisele, mis on keelatud EL toimimise lepingu artikliga 45. Lepingu artikkel 45 välistab ka liikmesriigi võimaluse arvutada oma töötaja haiguskindlustuse maksed lisapensionist, mida töötaja saab vastavalt lepingule teisest liikmesriigist, kui pensioni kogusummat on viimatimainitud riigis juba maksustatud.

⁶⁹ Manfred Sehreri ja Bundesknappschaft, *ibid.*, p. 4

⁷⁰ Manfred Sehreri ja Bundesknappschaft, *ibid.*, p.11

Kohtuasjas Rolf Dieter Danner⁷¹ käsitletakse mahaarvamiste mittevõimaldamist vabatahtliku pensionikindlustuse sissemaksete osas, mis olid tehtud teise liikmesriigi pensionifondi. Rolf Dieter Danner on arst, kes omas nii Saksamaa kui Soome kodakondsust. Ta elas ja töötas kuni 1977. aastani Saksamaal ja kolis siis Soome. Olles Soome resident, jätkas ta maksete tegemist nii kahte Saksamaa pensionifondi kui ka Soome pensionifondi. 1996.a tulumaksudeklaratsioonis soovis Hr Danner sissetuleku maksustatava osa vähendamist oma kõigi kolme pensionifondi maksete osas. Soome õigusaktid ei võimaldanud aga talle mahaarvamisi kahte Saksamaa pensionifondi tehtud sissemaksete osas.

Soomes saab tulumaksust täies osas maha arvata Soome institutsioonide hallatavatesse vabatahtlikesse pensionfondidesse tehtud makseid. Samas maksed, mida tehakse välismaiste kindlustusinstitutsioonide hallatavatesse fondidesse, mahaarvatavad ei ole. Hr Danner saatis 2000.a Euroopa Kohtule oma Soome kohtutele esitatud kaebuse, milles viitas küsimusele, kas Soome maksusüsteem on kooskõlas EL toimimise lepingu artiklitega 56-57.

Soome väitis, et kui maksumaksja on välismaisele kindlustajale makseid teinud, ei ole mingit garantiid, et tema pension on Soomes maksustatav, kuna maksumaksja võib maalt lahkuda. Viimasel juhul ei saa Soome maksutulu, seega ei oleks mõistlik pensionimaksete vähendamist võimaldada, ehk siis teisisõnu oleks pensionimaksete vähendamisest tulenev tulude kaotus tasakaalus pensionide maksustamisega hilisemas staadiumis. Samuti väideti, et süsteem julgustab säästmist, mis teeb võimalikuks toimetuleku vananeva rahvastikuga, vähendades jooksvaid maksutuluseid hilisemate kõrgemate tulude nimel.

Kohus otsustas kõik Soome argumendid tagasi lükata. Kohus viitas Bachmanni kaasusele, kus oli leitud otsene seos kindlustusmakse vähendamise võimaluse ja maksukohustuse vahel. Belgia õiguses esineb otsene seos kindlustusmaksete mahaarvamise võimaluse ja selle vahel, et kindlustusandjate väljamakstud summad on maksustatavad. Belgia maksusüsteemis kompenseeris kindlustusmaksete mahaarvamisest tulenevat maksutulu vähenemist kindlustusandjate poolt väljamaksmisele kuuluva pensioni maksustamine. Seevastu juhul, kui neid makseid ei saanud maha arvata, olid need summad maksuvabad. Antud juhul kui hr Danner jätkanuks elamist Soomes, oleks tema kaks Saksa pensionit Soomes maksustamissubjektiks vaatamata sellele, et ta ei saanud maksuvähendust nendesse fondidesse tehtud maksetelt. Seega Danneri kaasus on veel üks samm EL

⁷¹ Rolf Dieter Danner, Case No. C-136/00, ECJ, Judgment, 03.10. 2002, ECR, (2002) I-8147

koordineeritud pensionisüsteemi poole, mille suurimaks takistuseks on EL liikmesriikide maksusüsteemide ja maksuseaduste ebäühtlus.

Kaks vaadeldud kaasust (Sehrer, Danner) näitavad, et liikmesriikide kaitseargument, et maksudena saamata jäänud tulu ennetamisega võiks õigustada piirangu kehtestamist, ei ole EL teenuste vaba liikumise põhimõttega kooskõlas ning et EK ei aktsepteeri üldiseid territoriaalseid piiranguid, vaid eelistab pigem seadusandlust, mille eesmärk on võidelda kunstlike skeemide vastu. Lisaks sellele on EK osutanud, et maksudest hoidumise ennetamiseks on liikmesriigil võimalus kasutada vastastikkuse abi direktiivi.

Järgnevad kaks kohtuasja puudutavad vaidlusi liikmesriikide kindlustusturul, kusjuures antud töö vaatenurgast on tähtis just teenuste osutamise vabaduse piiramine. Nii Pusa⁷² kui ka Turpeineni⁷³ kohtuasjad langevad eespool mainitud kohtuasjade kontekstist küll mõnevõrra välja, kuid kõiki kohtuasju läbivaks põhijooneks võib siiski pidada asjaolu, et EK õhutab liikmesriike omavahelisele koostööle ja infovahetusele.

Kohtuasjas Heikki Antero Pusa vs Osuuspankkien Keskinäinen Vakuutusyhtiö⁷⁴ käsitleti õigust vabale liikumisele. Hr Pusa oli pensionärist Soome kodanik, kes sai Soome invaliidsuspensiooni ning oli kolinud Hispaaniasse, kuid ei tegelenud seal majandustegevusega. Kuna ta ei maksnud tagasi Soomes võetud pangalaenu, siis hakati seda sisse nõudma tema pensionilt.

Soome seadus ei luba aga ära võtta igakuist miinimumpensiooni summat, sest oma kohustused täitmata jätnud võlgnikul peavad järele jääma elatusvahendid. Puutumatu summa arvutamisel võetakse üldjuhul arvesse ka Soomes pensionifondi poolt kinnipeetav maks, kuid kuna hr Pusa elas Hispaanias, kuulus Soome ja Hispaania vahelise maksulepingu kohaselt pensiooni maksustamise õigus Hispaaniale. Seega Soomes maksustamist ei toimunud ning Soomel ei olnud põhjust ka mingit maksu arvesse võtta. Probleem antud asjas seisnes selles, et kuna hr Pusa elas alaliselt Hispaanias ja oli seal maksukohustuslane, ei kohaldatud seega Soomes tema suhtes topeltmaksustamise vältimise lepingu kohaselt allikapõhist mahaarvamist ning igakuine pensionist kinnipeetav osa oli suurem, mida ei oleks juhul, kui asjaomane isik oleks jäänud edasi Soome elama.

⁷² Heikki Antero Pusa vs Osuuspankkien Keskinäinen Vakuutusyhtiö, *infra nota* 74

⁷³ Pirkko Marjatta Turpeinen, *infra nota* 75

⁷⁴ Heikki Antero Pusa vs Osuuspankkien Keskinäinen Vakuutusyhtiö, Case No.C-224/02, ECJ, Judgment 24.04.2004, ECR (2004) I-05969

Kohus kinnitas, et Soome võla sissenõudmise reeglid peaksid võtma Hispaania maksu arvesse, kuna EL kodanikku tuleb igas liikmesriigis kohelda õiguslikult ühtemoodi (st võrdselt nii residentriigis kui päritoluriigis). Liikumisvabaduse põhimõttega ei ole kooskõlas olukord, kus kodanikku koheldakse päritoluriigi poolt vähem soodsalt just seetõttu, et kodanik on kasutanud võimalusi, mis tulenesid asutamislepingus sätestatud liikumisvabadusest. Hr Pusa sai apelleerida EL toimimise lepingule, vaatamata sellele, et tema puhul puudus täielikult piiriülene majandustegevus.

Selles kohtuasjas ei olnud põhiasjaoluks see, kas hr Pusa oli Soomes võlgu või mitte, vaid asjaolu et kui Soome seaduse alusel ei lubata mingil tingimusel arvesse võtta asjaomase isiku poolt Hispaanias makstud makse, siis sellisel viisil erineva kohtlemise tulemusena satub kõnealune isik ebasoodsasse olukorda võrreldes sellega, kui ta kasutaks talle EL toimimise lepingu artikli 21 alusel ettenähtud õigust liikmesriikides vabalt liikuda ja elukohta valida.

Pirkko Marjatta Turpeinen⁷⁵ kohtuasi käsitleb Soome asutuse poolt makstava vanaduspensionide maksustamist Soomes. Pr Turpeinen elas ja töötas Soomes aastani 1998. Lõplikult pensionile jäädes asus ta püsivalt elama Hispaaniasse. Tema sissetulek koosnes vaid vanaduspensionist avalikus sektoris töötamise eest, mis on maksustatav üksnes Soomes. Kuni 2001. aastani kohaldati pr Turpeineni suhtes residendist maksukohustuslasele kohaldatavat maksustamissüsteemi, mis hõlmab maksukohustuslase kogutulu. Süsteem nägi ette astmelise maksustamise, mille kohaselt vanaduspensionist koosnevale tulule kohaldati 28.5% maksumäära. 2002. aastal teavitati pr Turpeineni, et edaspidi kohaldatakse tema suhtes mitteresidendile kohaldatavat maksustamissüsteemi, mis Soome tulumaksuseaduse kohaselt hõlmab vaid Soomes saadud tulu ja mida kohaldatakse Soome kodanikele, kellel ei ole Soomes kolmel järjestikusel aastal olnud püsivat elukohta. Edaspidine maksumäär pidi olema juba 35%.

Eelotsusetaotlusega küsiti, kas EL toimimise lepingu artiklitega 18 ja 45 ning direktiiviga 90/365 on vastuolus sellised siseriiklikud õigusnormid, mille kohaselt tulumaks, mida vanaduspensionilt, mida kõnealuses liikmesriigis makstakse isikule, kes elab muus liikmesriigis, on teatud juhtudel kõrgem kui tulumaks, mida tuleks tasuda siis, kui see isik elaks teises liikmesriigis.

⁷⁵ Pirkko Marjatta Turpeinen, Case No. C-520/04, ECJ, Judgment, 09.11.2006, ECR (2006) 1-10685

Kohus leidis, et erinevat kohtlemist saab õigustada vaid siis, kui see põhineb objektiivsetel ja siseriiklikus õiguses õiguspäraselt taotletud eesmärgi suhtes proportsionaalsetel kaalutlustel. Sellega viidati asjaolule, et maksustamissüsteemi lihtsustamist ja selgust on võimalik saavutada vähem piiravate vahenditega. Lisaks juhiti tähelepanu faktile, et direktiiv 77/799 liikmesriikide pädevate asutuste vastastikuse abi kohta otsese maksustamise valdkonnas annab liikmesriikidele võimaluse saada teiste liikmesriikide pädevatelt asutustelt igasugust teavet, mis võimaldab neil õigesti kindlaks teha tulumaksusumma suuruse.

Vaadeldava perioodi kohtulahendite grupi puhul on keskseks ideeks väide, et liikmesriik ei saa keelduda maksumaksjale maksusoodustust andmast põhjendusel, et riigil peaks olema võimalik maksumaksja esitatud teavet välismaal tehtud tehingute kohta kontrollida. Pusa ja Turpeineni kohtuasjade puhul on iseloomulik Euroopa Kohtu püüdlus kaitsta isikute õigust vabale liikumisele ilma et nad kannataks ebavõrdse maksustamise pärast. Taolised lahendid võivad viia selleni, et pensionärid, kes kolivad teise liikmesriiki ainult elamise eesmärgil, võivad tugineda EL toimimise lepingule, et vaidlustada neile emigreerumisel esitatud maksunõudeid (millega nõutakse sellest riigist lahkumisel kas maksu lõplikku tasumist või hilisema tasumise garantiid) juhul, kui nad on emigreerumisel välja võtnud oma elu- või pensionikindlustuse, mille kogumiseks tehtud sissemakseid nad olid varem selles riigis elades oma tulust maha arvanud.

2.3 Kohtupraktika aastatel 2008 – 2010

Tegemist on viimaste aastate kohtupraktikaga, mille põhjal saab teha järeldusi eelmiste aastate jooksul tekkinud suundumustest; näiteks on uuemad lahendid rohkem seotud kaudse diskrimineerimisega. Euroopa Komisjon on võtnud liikmesriikide tulumaksuseadused luubi alla ning tendents on lähtuda mitte riigi heaolust kui tervikust, vaid pigem üksikisiku huvidest. EFTA kohtupraktika senise vähesuse tõttu ning antud töö teemaatika piiritletuse tõttu on Þorkelsson'i⁷⁶ kohtuasi ainsaks EFTA kaasuseks, mida käsitletakse kohtupraktika osas.

⁷⁶ Jón Gunnar Þorkelsson vs Gildi-lífeyrissjóður, *infra nota* 77

EFTA kohtuasi – nõuandev arvamus Jón Gunnar Þorkelsson vs Gildi-lífeyrissjóður⁷⁷ asjas käsitleb õigust vanaduspensionile. Märtsis 2007 esitas Islandi rahvuslik kohus EFTA kohtule palve, et saada nõuandvat arvamust pooleliolevas kohtuasjas Jón Gunnar Þorkelsson-i ja Gildi-lífeyrissjóður (Gildi pensionifond) vahel. Hr Þorkelsson on Islandi meremees, kes olles elanud ja töötanud Islandil, kolis 1995. aastal Taani, kus ta siiani elab. Ta jätkas Taanis töötamist meremehena ja tegi makseid Taani pensionifondi. 1996 aastal juhtus aga Taani kalalaeva pardal tööõnnetus, mis põhjustas hr Þorkelssoni invaliiduse. Õnnetuse hetkeks oli hr Þorkelssonil kogunenud pensionimaksete saamise õigus mitmest Islandi pensionifondist. Õnnetuse eest määrati talle Taani pensionifondist väljamakse ning pensionifond teatas, et asjaomasel isikul pole õigust saada mitte mingeid muid hüvesid.

Alates 1996.aastast. on hr Þorkelsson saanud invaliidsuspensioone pensionifondidest vastavalt kogutud punktidele ja hinnangule tema kaotatud töövõime kohta. Kuna aga polnud täidetud tingimust maksete tegemise kohta Gildi pensionifondile vähemalt 6 kuud õnnetusele eelnenud 12 kuu jooksul, siis ei leitud hr Þorkelssonil olevat õigust saada invaliidsuspensiooni, mis on arvestatud prognoositavate punktide baasil. Kaasus puudutas küsimust, kas hr Þorkelssonil on õigus saada invaliidsuspensiooni, mis on arvatud arvesse võttes tulevasi pensionipunkte, s.t. pensionipunkte, mida ta saanuks koos pensionifondiga kasvatada, kui ta oleks jäänud pensionifondi liikmeks ja jätkanud töötamist kuni 67 eluaastani.

EFTA kohus leidis, et mõiste „sotsiaalkindlustus” hõlmab õigust invaliidsushüvitisele, mis tuleneb põhimenetluses käsitletava skeemiga sarnasest pensionifondi skeemist ja mille hulka kuulub ka arvestuslikel õigustel põhinev pension. Kohtuotsuse kohaselt ei ole õigus põhimenetluses käsitletavale invaliidsushüvitisele sõltuvuses tingimusest, kas pensionifondi osakute omanik peab olema teinud sissemakseid teatavasse fondide gruppi kuuluvasse fondi õnnetusjuhtumile eelneva kindla ajavahemiku jooksul (jättes seega arvesse võtmata sissemaksed, mis on tehtud mõne muu EMP riigi sotsiaalkindlustusskeemi omavas riigis töötamise ajal). Kohus viitas, et isik peab esitama oma nõude riigis, mille elanik ta oli ja kus tal oli õigus sotsiaalkindlustuskaitsele õnnetuse toimumise ajal, kuid nõude esitamine mõne muu EMP riigi asutusele ei piira õigust saada määruse nr 1408/71 kohaseid hüvitisi. Iga asutus peab tegema ise lõpliku otsuse selle kohta, kas ta määrab nõude esitajale taotletud hüvitise.

⁷⁷ Jón Gunnar Þorkelsson vs Gildi-lífeyrissjóður, Case No. E-4/07, EFTA, Judgment of the Court, 01.02.2008

Ka antud kaasus on üheselt mõistetav näide püüdlusest luua kõigi liikmesriikide jaoks ühine pensioni- ja kindlustusturg. Määruse 1408/71 artikkel 45 ei kohusta isikut katkestama oma liikmestaatus sotsiaalkindlustussüsteemis riigis, kus isik eelnevalt elas või töötas. Vastasel juhul oleks töötajate õigus vabale liikumisele ja osalemisele mitmes sotsiaalkindlustuse skeemis samaaegselt piiratud. Seejuures rõhutatakse, et õigus isiku hüvele määruse 1408/71 alusel ei tohi sõltuda sellest, kas isiku taotlus on esitatud kompetentsele asutusele; mittekompetentsuse korral on asutus ise kohustatud edastama isiku taotluse pädevale institutsioonile ning kindlustama uuriva institutsiooni tagasiside taotluse esitanud isikule. Antud kaasuse juures on olulisimaks väljundiks liikmesriikide vahelise infovahetuse soodustamine ja motiveerimine.

Kohtuasjas Euroopa Ühenduse Komisjon versus Saksa Liitvabariik⁷⁸ palus Euroopa Komisjon EK-l tuvastada, et tulumaksuseaduse sätete kehtestamise ja säilitamisega täiendava vanaduspensioni kohta on Saksamaa Liitvabariik rikkunud EL toimimise lepingu artiklit 45 ning määruse nr. 1612/68 töötajate liikumisvabaduse kohta ühenduse piires artiklit 7.

Komisjoni hagi põhines kolmel väitel. Esiteks on Saksa õigusnormide alusel õigus soodustustele välistatud piiriüleste töötajate puhul, kellel ei ole üldist maksukohustust, mis aga kujutab endast kaudset diskrimineerimist kodakondsuse alusel. Samuti on kaudseks diskrimineerimiseks kodakondsuse alusel ka keeld kasutada kogutud kapitali omandisse lisanduva ja isikliku elukohana kasutatava eluaseme omandamiseks ja ehitamiseks, kui see ei asu Saksamaa Liitvabariigi territooriumil. Kolmandaks rikkumiseks on tagasimaksmise kohustus üldise maksukohustuse lõppemise korral.

Mõlemad pooled viitasid Schumacker'i kohtuasjale, kuid tegid vastupidiseid järeldusi. Komisjoni seisukoha järgi viitas Schumacker'i kohtuotsusel põhinev kohtupraktika piiriüleste töötajate samastamisele liikmesriigi elanikega, Saksamaa liikmesriik leidis aga samale kohtuotsusele viidates, et erinev kohtlemine ei ole keelatud.

Kohus määratles kogumispensionitoetust kui sotsiaalset soodustust määruse 1612/168 artikli 7 lõike 2 järgi, mille järgi on töötajal, kes on ühe liikmesriigi kodanik, teise liikmesriigi territooriumil samad maksu- ja sotsiaalsed soodustused, kui selle riigi kodanikel. Kohtuotsuse alusel ei saa asjaolu, et piiriüleste töötajad võivad kasutada võimalikke maksusoodustusi oma elukohariigis, pidada piiriülestele töötajatele kogumispensionitoetuse andmisega seotud diskrimineerimise põhjenduseks. Vaidluse teise

⁷⁸ Euroopa Ühenduse Komisjon vs Saksa Liitvabariik, Case No. C-269/07, ECJ, Judgment, 10.09.2009, ECR (2009) 267

väite puhul leidis EK, et keeldu kasutada kogutud kapitali ei saa õigustada ühise eesmärgiga nagu abi andmine eluaseme ehitamiseks ja riigi sotsiaalkindlustussüsteemi kaitse, sest seda eesmärki oleks võimalik saavutada vähem diskrimineerivate meetmetega.

Kolmanda väite puhul arvas Kohus, et Saksa töötajad, kes soovisid kasutada oma õigust vabalt liikuda ja asuda teise liikmesriiki, olid seatud olukorda, mille puhul on nad üldise maksukohustuse lõppemise korral ebasoodsamas olukorras kui need töötajad, kes jäid Saksamaale elama ja kellel oli jätkuvalt Saksa üldine maksukohustus. Selline kohtlemise erinevus võib veenda Saksa kodanikest töötajaid mitte töötama väljaspool Saksamaa Liitvabariiki. Kohus ei nõustunud Saksamaa Liitvabariigi väitega, et tagasimaksmisekohustus on õigustatud maksusüsteemi ühtsuse säilitamisega, sest maksuühtsus on tagatud topeltnaksumise vältimise kahepoolsete lepingutega, mille Saksamaa Liitvabariik on sõlminud teiste liikmesriikidega.

Antud kohtuasja puhul on märkimisväärne, et Schumacker'i kohtuasjal põhinevale kohtupraktikale viidates (töötajate samastamine liikmesriigi elanikega, mitte nendevaheline eristamine) pani Komisjon võrdusmärgi sotsiaalse soodustuse ja maksusoodustuse vahele, Saksamaa Liitvabariik aga leidis, et kogumispensionitoetus ei ole sotsiaalne soodustus määruse nr 1612 artikli 7 lõike 2 tähenduses, vaid maksusoodustus. Kuigi Saksamaa poolt antud põhjendused oleksid võinud muuta Euroopa Komisjoni etteheited küsitavaks, ei andnud süsteemide ühtlustamise nimel aastaid võidelnud Kohus kogutud kohtupraktika põhjal Saksamaale antud kaasuse võitmise võimalust. Võiks öelda, et võrdse kohtlemise põhimõtte tugineb niivõrd rohketele argumentidele, et on kerge leida sobiv argument iga potentsiaalse kohtulahendi puhul.

13. märtsil 2010 avaldati EL teatajas informatsioon Euroopa Komisjoni 22. jaanuari 2010. aasta hagi kohta. Kohtuasi Euroopa Komisjon vs Eesti Vabariik⁷⁹ on algatatud Soome Vabariigi residentiks oleva Eesti Vabariigi kodaniku kaebuse alusel seoses tema Eestist pärineva pensioni tulumaksuga maksustamisega. Soome resident sai poole oma pensionist Eestist ning poole Soomest. Kui ta oleks kogu oma sissetuleku saanud ainult ühest liikmesriigist (st. kas Soomest või Eestist), oleks tema pensionit maksustatud vähem või üldse mitte. Kõrgem maksukoormus tekkis tänu sellele, et Eesti ei võimalda tal tulumaksuvaba piirmäära rakendada, kuna tegemist ei ole Eesti residentidega sarnases olukorras oleva isikuga (täidetud ei ole TuMS § 28³ sätestatud Eestist 75% maksustatava tulu saamise tingimus).

⁷⁹ Euroopa Komisjon v Eesti Vabariik, Case No C-39/10, ECJ, 22.01.2010, ECR (2010)

Euroopa Komisjon asus seisukohale, et maksuvabastuse keelamine mitteresidendile, samas kui sama maksuvabadust võimaldatakse residentidele, kujutab endast mitteresidentide ja residentide erinevat kohtlemist, mis on ühtlasi vastuolus Euroopa Liidu toimimise lepingus sätestatud isikute vaba liikumise põhimõttega. Samas tasub mainida, et ka Euroopa Komisjon avaldas oma soovitus 94/79 kommentaarides⁸⁰ seisukoha, et kuni otsesed maksud ei ole harmoneeritud, ei ole võimalik kõiki antud valdkonnas tekkida võivaid probleeme lahendada.

Tuleb tunnistada, et Komisjon vs Saksa Liitvabariik kohtulahendi taustal on Eesti võidu tõenäosus suhteliselt väike. Seda võiks kinnitada ka fakt, et 18.03.2010 võttis Euroopa Kohus vastu otsuse otsest maksustamist käsitlevas eelmenetluse asjas Gielen vs Staatssecretaris van Financiën.⁸¹ Tegemist on vastusega Hollandi kohtu poolt esitatud küsimusele, kas residentide ja mitteresidentide erinev kohtlemine maksustamisel on diskrimineeriv EL õiguse tähenduses, kui sarnaste maksusoodustuste andmise eelduseks on ka sarnase maksukohustuse kandmine – mitteresidendile on eelnevalt antud võimalus valida, et teda koheldaks maksustamisel residentina (millega oleks kaasnenud residentidele kohalduvad progresseeruvad maksumäärad).

Nimetatud juhtumil pidas EK võrdse kohtlemise nõuet oluliseks vaatamata sellele, et maksumaksja voovib teha mahaarvamisi residentidega võrdsel tingimusel, kuid ei soovi, et tema tulu suhtes kohalduks residentidele rakendatav maksumäär. Sellised „augud“ annavad hea võimaluse kuritarvitamistele ning selline lahendus võib viia tulemuseni, kus mitteresident on sisuliselt eelistatud olukorras, võrreldes liikmesriigi residentiga.

Kohtupraktika kujutab endast negatiivset ühtlustamist, nimelt, kui liikmesriikide õigusaktide lahknevused ei ole lahendatud läbi põhivabaduste ning õiguste, lahendatakse sellised vaidlused kohtulahendite kaudu. Kohtupraktika analüüsiks on valitud 13 kaasust. Valiku kriteeriumid olid järgmised: vastavus teemale, lähtumine füüsilisest isikust ning ajaline tegur – kaasused esindavad ühtlaselt ajavahemikku aastatel 1992 – 2010. Kohtupraktika oli tinglikult jagatud kolmeks perioodiks, et ajalises perspektiivis oleks paremini jälgitavad EK ja EFTA Kohtu arengutendentsid. Teemat puudutavas küsimuses EFTA kohtupraktika praktiliselt puudub ning lõputöös on käsitletud ainult ühte asjakohast kohtulahendit.

⁸⁰ Kommentaaride 2. artikli 15 lõik - The general point should be made that an entirely fair and neutral treatment of all situations in this field is impossible under current circumstances. It would be possible only if income tax legislation were completely harmonized in the Community.

⁸¹ Gielen v Staatssecretaris van Financiën, Case No. C-440/08, ECJ, Judgment, 23.03.2010, ECR (2010)

Maksustamine on tundlik valdkond ning liikmesriigid ei kiirusta oma maksusüsteeme koordineerima. Kuna otsene maksustamine on liikmeriikide pädevuses, siis seda valdkonda püütakse reguleerida kaudselt, nimelt läbi kohtupraktika, nii et EK ja EFTA Kohtu otsustel on suur panus EMP piiriüleste pensionide turu kujunemisel. EK otsused panevad liikmesriikide maksustamise õigusnormid küsimärgi alla, sundides liikmesriike mitteresidentidest töötajatele erinevaid maksusoodustusi võimaldama. Lähtudes üksikisikute huvidest kipub Kohus paraku äärmustesse minema.

Piiriüleste pensionide maksustamist puudutavaid EK ja EFTA Kohtu lahendeid ei ole veel palju, see asjaolu teeb iga kohtuotsust tähtsaks, seda enam, et sellega luuakse pretsedendiõigus, millele tulevikus toetuvad nii liikmesriigid oma kaitses kui ka kohtud oma otsustes. Kohtupraktika sunnib liikmesriike oma maksusüsteeme teise nurga alt vaatama – maksusüsteeme reguleerivad õigusnormid peavad vastama ka kogu Euroopa EMP residentide huvidele. Samas ei peaks mitteresidentide võrdne kohtlemine minema üle piiri, mille puhul satuvad ebavõrdse kohtlemise alla riigi residendid, kes mitteresidentide maksusoodustusi kaudselt kinni maksavad. Õigust asutamisvabadusele kipub EK tõlgendama liiga laialt, võimaldades maksusoodustusi kõikidele liikmesriiki elamiseesmärgil kolinud isikutele.

Autor on nõus EK ja EFTA Kohtu seisukohaga, et liikmesriikidel tuleb tõhustada omavahelist koostööd, et välistada olukordi kui isikut topeltmaksustatakse või ei maksustata üldse. Samas liikmesriikide maksusüsteemide ühtsuse osas tuleks rakendada tasakaalukat ja konservatiivsemat lähenemisviisi.

KOKKUVÕTE

Pensionide maksustamine kuulub otsese maksustamise valdkonda. Otsesed maksud on liikmesriikide pädevuses, kuid ei saa olla EL õigusega vastuolus, sest viimane on ülimuslik siseriikliku õiguse suhtes. Liikmesriikide püüdlus kaitsta oma maksusüsteeme põhjustab sageli mitteresidentide diskrimineerimist.

Võrdse kohtlemise põhimõtte uurimise käigus selgus, et EMP-s on keelatud nii otsene kui ka kaudne ebavõrdne kohtlemine. Võrdse kohtlemise õiguslikud alused on sätestatud EL toimimise lepingus ja EMP lepingus, lisaks reguleerivad seda EL määrused, direktiivid ja soovitusel. Piiriülese pensioni turu käsitlemisel selgus, et maksustamisel põhjustavad ebavõrdset kohtlemist peamiselt liikmesriikide pensionisüsteemide erinevused ja sellest tingituna ka erinevad mahaarvamiste võimalused. Vastuolud tekivad siis, kui minnakse ühest süsteemist teise, mistõttu tekib süsteemide koordineerimise vajadus.

Kohtupraktika analüüsimise tulemusel selgus, et vaadeldud esimese perioodi vältel iseloomustab EK lahendeid tasakaalupoliitika. Sellele perioodile on iseloomulikud „tagurlikud“ otsused, milliseid on tehtud näiteks Bachmanni ja Werneri kohtuasjade puhul. Teise perioodi kohtupraktika puudutab liikmesriikide vahelisi lahknevusi kindlustusturul ning asutamisvabaduse õigust. Siin on EK püüdlus koordineeritud turu poole juba selgelt jälgitav. EK on seisukohal, et maksujärelevalve efektiivse tagamise ja võimalike maksupettuste takistamise eesmärgi on võimalik saavutada vähem piiravate meetmetega, kui piiriülestesse kindlustusasutustesse makstavate kindlustushüvitiste mahaarvamise üldine keelustamine.

Euroopa toimimise lepingus sätestatud vabadusi hakkas EK tõlgendama laialt, mille tulemusena saavad nendele toetuda ka majanduslikult mitteaktiivsed isikud. EK on viidanud, et residendi ja mitteresidendi olukorrad ei ole võrreldavad, kuid on samas täpsustanud, et võrdlust peaks igakordselt objektiivsete asjaolude alusel kaaluma. Samas objektiivsete asjaolude argumenti ei ole ühelgi liikmesriigil õnnestunud veel tõestada.

Viimaste aastate kohtupraktika esitab näiteid EK poolsest liikmesriikide „kaudsest diskrimineerimisest“, kus liikmesriikide maksusüsteemid on tugeva kriitika all. Eesmärgiks on vajadus ühtlustada liikmesriikide maksusüsteeme ning kasutades EK varasema kohtupraktika mitmekesisust sunnib Kohus liikmesriike vastu võtma „õigeid“ õigusnorme. Püüdluses kohelda mitteresidente ja residentide võrdselt kiputakse nüüd just viimaseid diskrimineerima, mida selgelt näitab ka Eesti suhtes algatatud kohtuasi. Tunnistades, et otsesed maksud kuuluvad liikmesriikide pädevusesse, püütakse sisuliselt seda valdkonda kaudselt reguleerida.

Eesti võiks enda kaitseks rõhutada seda, et mitteresidentide maksustamisel lähtub ta just Euroopa Komisjoni soovituselt ning kuigi komisjoni soovitus ei ole õiguslikult siduv, ei ole sellised vastuolud EL õigussüsteemis vastuvõetavad. Tuginedes Schumacher'i kohtuasjale võib viidata, et residentide ja mitteresidentide olukorrad ei ole võrreldavad. Uue TuMS eelnõuga tagab Eesti teatud tingimustel mahaarvamiste õigusi ka EMP liikmesriikide residentidele, millega täidetakse selliste EMP liikmesriikide nagu Island, Liechtenstein ja Norra residentide ebavõrdse kohtlemise lünk.

Autori arvates ollakse EMP piiriüleste pensionide võrdse kohtlemise osas praegu ehk poolel teel, olulised on koordineerimise tagamise õiged meetmed, mis ei oleks vastuolus liikmesriikide siseturu õigustatud huvidega. Lõputöös käsitletud teema puhul on arenguruumi ka teiste võimalike sotsiaalkindlustust puudutavate uuringute jaoks.

SUMMARY

The thesis has been composed in the the Estonian Public Service Academy by a student Marina Anohhina. The topic of the thesis is Equal Treatment of European Economic Area Residents in the Aspect of Taxation of cross-border Pensions. The thesis includes 40 pages and is written in Estonian, with an additional summary of the contents presented in English.

The aim of the thesis was to analyse the realization of the equal treatment principle in European Economic Area considering the aspect of taxation of cross-border pensions. The issue was studied theoretically, whereas the systematic and analytical research methods were used for the exploration of law of European Union and European Economic Area. The thesis originates from the point of view of a natural person, and the European Economic Area is the main research object as the four main rights, i.e. the freedom of movement of trade, services, capital and persons, are guaranteed by both Treaty of European Union and Treaty of European Economic Area.

From the analysis of law of European Union and European Economic Area, a conclusion has been drawn that both direct and indirect treatment are prohibited. The unequal treatment in the aspect of taxation of cross-border pensions has mainly been caused due to the differences of pension systems in the member countries resulting in different possibilities for reductions. The European Court considers a resident and a non-resident as comparable in case of reductions connected to the personal or familial circumstances provided that a non-resident gains all or the major part of his/her income from the country of non-residence. The analysis of court cases revealed that the European Court exerts increasingly pressure on the member states in order to coordinate their taxation systems, whereas the internal market interests of member states are frequently upstaged.

The topic of the thesis leaves sufficient space for the further exploration, and the thesis might be used as a review material for the further potential theses in the field of research of social insurances.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Ben J.M. Terra, Peter J. Walter, Euroopa Maksuõigus (Tallinn: Europrint 2006)

Commission Recommendation 94/79/EC of 21 December 1993 on the taxation of certain items of income received by non-residents in a Member State other than that in which they are resident, OJ 1994 No L 039, 10/02/1994 P. 0022 – 0028

Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee - The elimination of tax obstacles to the cross-border provision of occupational pensions, Brussels, 19.4.2001, COM (2001) 214

Council Directive 2003/93/EC of 7 October 2003 amending Council Directive 77/799/EEC concerning mutual assistance by the competent authorities of the Member States in the field of direct and indirect taxation, OJ 2003 No L 264, 15.10.2003

Council Directive 90/619/EEC of 8 November 1990 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to direct life assurance, laying down provisions to facilitate the effective exercise of freedom to provide services and amending Directive 79/267/EEC, OJ 1990 No L 330, 29.11.1990

Directive 2003/41/EC of the European Parliament and of the Council of 3 June 2003 on the activities and supervision of institutions for occupational retirement provision, OJ 2003 No L 235 , 23/09/2003 P. 0010 – 0021

EFTA, „EEA Agreement“, <www.secretariat.efta.int/eea/eea-agreement.aspx> 12.09.2009

EFTA, „Euroopa Majanduspiirkond“ (2004)

<www.efta.int/~media/Files/Publications/Fact%20sheets/EEA%20factsheets/EEAFactSheetESE.ashx> (13.02.2010)

EFTA, „The Two – Pillar EEA Structure“, <www.efta.int/eea/eea-institutions.aspx>, (12.09.2009)

Eesti Vabariigi Põhiseadus, 28.06.1992, jõustunud 03.07.1992-RT 1992, 26, 349...RT I 2007, 33, 210

Erki Uustalu, „Mitteresidendist pensionärid maksuseaduste hammasrataste vahel“, 11, MaksuMaksja (2008), lk 13

Euroopa Majanduspiirkonna leping [Agreement of the European Economic Area], jõustunud 3.1.1994 OJ No L 1, p. 3 (Eesti suhtes jõustunud 01.05.2004- RT II 2004, 12, 51)

Euroopa Liidu toimimise leping [The Treaty of the functioning of the European Union], jõustunud 01.12.2009, OJC 115 (Eesti suhtes jõustunud 01.12.2009, ET 2008, 47,115)

2003. aasta Euroopa Liiduga Ühenemisleping [Treaty of accession to the European Union 2003], jõustunud 1.05.2004 – RT II 2004, 3,8

Euroopa Liidu infokeskus, „Kuidas on ELi töötajate vaba liikumise osas korraldatud töötajate sotsiaalkindlustus“, < http://elik.nlib.ee/?id=32&kv_id=34> (02.05.2010)

Euroopa Komisjon, „Teave Ühenduse kohta“, <www.ec.europa.eu/youreurope/nav/en/citizens/working/crossborder/definition/index_et.htm> (15.04.2010)

Euroopa Parlament, „Üldine maksupoliitika“, <www.infoeuropa.sliven.bg/eu_fact_sheets/policies/tax/article_7321_et.htm>, 25.04.2010

Euroopa Ühenduse Komisjon vs Saksa Liitvabariik, Case No. C-269/07, ECJ, Judgment, 10.09.2009, ECR (2009) 267

Euroopa Komisjoni pressiteade No IP/08/153216 of October 2008, Otsene maksustamine: Euroopa Komisjon esitab Eesti kohta Euroopa Kohtusse kaebuse seoses mitteresidentidele makstavate pensionide diskrimineeriva maksustamisega [Direct Taxation: The European Commission requests Estonia to amend its discriminatory taxation paid to non - residents] <www.europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/1636&format=HTML&age=0&language=ET&guiLanguage=en> (15.03.2010)

Euroopa Komisjon v Eesti Vabariik, Case No C-39/10, ECJ, 22.01.2010, ECR (2010)

Euroopa Komisjon, „Teie Euroopa ettevõtlus“ <www.ec.europa.eu/youreurope/business/managingbusiness/payingtaxes/index_et.htm>, (05.05.2010)

Hanns-Martin Bachmann vs. Belgium State, Case No.C-204/90, ECJ, Judgment, 28.01.1992, ECR (1992) I-00249

Heikki Antero Pusa vs Osuuspankkien Keskinäinen Vakuutusyhtiö, Case No.C-224/02, ECJ, Judgment 24.04.2004, ECR (2004) I-05969

Gaabriel Tavits, Võõrtöötajate sotsiaalse kaitse põhijooned Euroopa Liidus (Tallinn: Juura, 2004)

Gielen v Staatssecretaris van Financiën, Case No. C 440/08, ECJ, Judgment, 23.03.2010, ECR (2010)

James Hanlon, „Pensions Integration in the European Union“, 29(1), European Law Review (2004), 74-93, p 81

Jessica Safir vs Dalarna lääni Skattemyndigheten, Case No C-118/96, ECJ, Judgment 11.08.1995, ECR (1998) p. I-01897

Jón Gunnar Þorkelsson vs Gildi-lífeyrissjóður, Case No. E-4/07, EFTA, Judgment of the Court, 01.02. 2008

Lissaboni leping, millega muudetakse Euroopa Liidu lepingut ja Euroopa Ühenduse asutamislepingut Lissabonis [Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community], 13.12.2007, jõustunud 01.12.2009 OJC 306 (Eesti suhtes jõustunud 01.12.2009)

Manfred Seherer ja Bundesknappschaft, Case No C-302/98, ECJ, Judgment, 15.06.2000, ECR (2000) I-04585

Pensionikeskus, „Peretoetused ja pensionid Euroopa Liidus“, <www.pensionikeskus.ee/?id=2407> (20.02.2010)

Regulation (EEC) No 1612/68 of the Council of 15 October 1968 on freedom of movement for workers within the Community, OJ L 257, 19.10.1968, p. 2–12

Riigikohus, „Võrdne kohtlemine ja diskrimineerimise alased kaasused Eesti Vabariigi Riigikohtu praktikas“ (2007), <www.riigikohus.ee> (13.02.2010)

Rolf Dieter Danner, Case No. C-136/00, ECJ, Judgment, 03.10. 2002, ECR, (2002) I-8147

Pirkko Marjatta Turpinen, Case No. C-520/04, ECJ, Judgment, 09.11.2006, ECR (2006) I-10685

Raamatupidaja.ee, „Mitteresidentide maksustamist puudutavad tulumaksumuudatused“ (2009), <www.raamatupidaja.ee> (13.04.2010)

Rahandusministeerium, „Tulumaksuseaduse, sotsiaalmaksuseaduse, töötuskindlustuse seaduse, maksukorralduse seaduse ja kogumispensionide seaduse muutmise seadus“ (2009) <www.fin.ee>, (21.03.2010)

Regulation (EEC) No 1408/71 of the Council of 14 June 1971 on the application of social security schemes to employed persons and their families moving within the Community, OJ 1971 No L 149 , 05/07/1971 P. 0002 – 0050

Regulation (EC) No 883/2004 of the European Parliament and of the Council, OJ L166, 30.04.2004

Regulation (EC) No 987/2009 Of The European Parliament and the Council of 16 September 2009 laying down the procedure for implementing Regulation (EC) No 883/2004 on the coordination of social security systems, OJ 2010 No L 284, 30.10.2010

Schumacher vs Finanzamt Köln-Altstadt, Case No. C-107/94, ECJ, Judgment, 14.02.1995, ECR (1995) I-00225

Tulumaksuseadus, 15.12.1999, jõustunud 01.01.2000 – RT I 2000,58, 377...RT I 2007, 44, 318

Välisministeerium, „Seletuskiri „Lepingu Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose ...ja Slovaki Vabariigi osalemise kohta Euroopa majanduspiirkonnas” ratifitseerimise seaduse eelnõu kohta“ <www.vm.ee>, (15.04.2010)

Walter Andreoni, „Cross-Border Tax Issues of Pensions“, International Tax Review-Intertax, Vol. 34, issue 5, (Kluwer LawInternational, 2006) p. 245

Werner vs Finanzamt Aachen-Innenstadt, Case No. C-112/91, ECJ, Judgment, 26.01.1993, ECR (1993) I 429

Wielockx vs Inspecteur der Directe Belastingen, Case No. C-80/04, 11.08.1995, ECR(1995) p. I-02493